
**ΠΡΟΤΑΣΗ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟΥ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΕΥΡΩΠΗ:
ΚΥΡΙΑΡΧΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ**

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ
ΤΟΥ ΝΤΑΒΙΝΤ ΜΑΡΙΑ
ΣΑΣΟΛΙ

«Τα πολλαπλά προβλήματα που δηλητηριάζουν τη διεθνή ζωή στην ήπειρο έχουν αποδειχθεί ανεπίλυτα: η χάραξη συνόρων σε περιοχές που κατοικούνται από μικτούς πληθυσμούς, η υπεράσπιση των αλλοδαπών μειονοτήτων, οι θαλάσσιοι λιμένες για τις χώρες που δεν έχουν πρόσβαση στη θάλασσα, το βαλκανικό ζήτημα, το ιρλανδικό πρόβλημα κ.λπ. Όλα αυτά τα ζητήματα θα έβρισκαν εύκολες λύσεις στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία».

*Αλτιέρο Σπινέλι και Ερνέστο Ρόσι,
Για μια ελεύθερη και ενωμένη Ευρώπη. Σχέδιο Μανιφέστου, 1941*

«Η από κοινού διαχείριση της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα θα εξασφαλίσει αμέσως την εγκαθίδρυση κοινών βάσεων οικονομικής ανάπτυξης ως πρώτο στάδιο μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας»

*Ρομπέρ Σουμάν,
Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας
Διακήρυξη της 9ης Μαΐου 1950*

«Πρέπει να επινοήσουμε ένα απλούστερο και αποτελεσματικότερο πλαίσιο που θα δώσει στους πολίτες τη δυνατότητα να αισθανθούν ότι συμμετέχουν στην πολιτική διαδικασία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πρότεινα να κινηθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση προς την κατεύθυνση μιας ομοσπονδίας εθνών-κρατών. Μόνο αυτό το είδος πολιτικής οντότητας θα μας δώσει τη δυνατότητα να επιτύχουμε την αναγκαία ισορροπία μεταξύ του να εξασφαλίσουμε τη ζωτική συνέχεια των εθνών μας και να δημιουργήσουμε υπερεθνικούς θεσμούς με πραγματική πολιτική ικανότητα»

*Ζακ Ντελόρ,
Πρώην Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «Πού οδεύει η Ευρωπαϊκή Ένωση;»
2001*

«Μπορούμε και πρέπει να οικοδομήσουμε μια νέα ευρωπαϊκή κυριαρχία με την οποία θα δώσουμε στους συμπολίτες μας τη σαφή και ακλόνητη απάντηση ότι μπορούμε να τους προστατεύσουμε και να αντιμετωπίσουμε τους παγκόσμιους κλυδωνισμούς»

*Εμανουέλ Μακρόν, Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας
Ομιλία για το Μέλλον της Ευρώπης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 17 Απριλίου
2018*

«Το να προστατεύσουμε την Ευρώπη σημαίνει να κάνουμε βήματα προς την κοινωνική Ευρώπη, την Ευρώπη της άμυνας και την Ευρώπη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, εν συντομία προς μια ομοσπονδιακή Ευρώπη»

*Πέδρο Σάντσεθ,
Πρωθυπουργός της Ισπανίας, Ομιλία στο Ευρωπαϊκό
Κοινοβούλιο, 16 Ιανουαρίου 2019*

«Δεν χρειαζόμαστε μόνο πραγματιστικό φεντεραλισμό· χρειαζόμαστε έναν φεντεραλισμό βασισμένο σε ιδανικά. Αν αυτό σημαίνει ότι ανοίγεται μπροστά μας ένας δρόμος που καταλήγει στην αναθεώρηση των Συνθηκών, τότε πρέπει να τον ακολουθήσουμε με θάρρος και εμπιστοσύνη»

*Μάριο Ντράγκι,
Πρωθυπουργός της Ιταλίας
Ομιλία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 3 Μαΐου 2022*

«Αυτό που χρειαζόμαστε σήμερα στην Ευρώπη δεν είναι λιγότερη αλληλεγγύη και περισσότερα σύνορα, αλλά ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο για την κοινωνική συνοχή και την ευημερία των λαών μας, εμπάθνηση της πολιτικής ενοποίησης, ισχυρότερο Κοινοβούλιο και ισχυρότερους ευρωπαϊκούς θεσμούς με δημοκρατικό και κοινωνικό έλεγχο»

*Αλέξης Τσίπρας
Πρώην Πρωθυπουργός της Ελλάδας
Ομιλία για το Μέλλον της Ευρώπης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 11 Σεπτεμβρίου
2018*

«Οι άνθρωποι, ιδίως οι νέοι, συνειδητοποιούν τώρα ότι όσα θεωρούν δεδομένα, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η ευρωπαϊκή συνύπαρξη δεν είναι αυτονόητα και ότι πρέπει πραγματικά να κινητοποιηθούν για να τα διατηρήσουν»

*Σκα Κέλερ,
Συμπρόεδρος της Ομάδας των Πρασίνων/Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία στο
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επ' ευκαιρία της 60ής επετείου της υπογραφής των
Συνθηκών της Ρώμης και της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης
24 Μαρτίου 2017*

«Η ομοσπονδιακή Ευρώπη είναι αυτό που εγώ αποκαλώ μια “εύλογη ουτοπία”, δηλαδή η τελευταία πολιτική ουτοπία που θα μπορούσε να αναδυθεί από την ήπειρό μας, η οποία είναι καθημαγμένη από απολυταρχικές και δολοφονικές ουτοπίες»

*Ντανιέλ Κον-Μπεντίτ,
Πρώην συμπρόεδρος της Ομάδας των Πρασίνων/Ευρωπαϊκή Ελεύθερη
Συμμαχία, «For Europe: Manifesto for a postnational revolution in Europe» (Για
την Ευρώπη: Μανιφέστο για μια μεταεθνική επανάσταση στην Ευρώπη), 2012*

«Είμαι πεπεισμένη ότι η Ευρώπη μπορεί να διαμορφώσει αυτόν τον νέο κόσμο, εάν συνεργαστεί και

ανακαλύψει εκ νέου το πρωτοποριακό της πνεύμα. Θα ήθελα να σας παραθέσω ένα απόσπασμα από το Μανιφέστο του Βεντοτένε, το οποίο έχει συνταχθεί από δύο από τους μεγαλύτερους οραματιστές της Ιταλίας και της Ευρώπης: τον Ερνέστο Ρόσι και τον Αλτιέρο Σπινέλι, έναν από τους θεμελιωτές της Ένωσης μας. Γράφοντας από τη φυλακή τους σε ένα απομακρυσμένο νησί, στο αποκορύφωμα του πολέμου, όταν όλες οι ελπίδες μιας ενωμένης Ευρώπης φαίνονταν χαμένες, μας κληροδότησαν αυτά τα εμπνευστικά λόγια:

Έφτασε η στιγμή που πρέπει να μάθουμε πώς να απορρίψουμε τα παλαιά βάρη, πώς θα είμαστε έτοιμοι για τον νέο κόσμο που έρχεται και ο οποίος θα είναι πολύ πιο διαφορετικός από αυτόν που φανταζόμαστε.

Αυτή η στιγμή έχει έρθει και πάλι. Η στιγμή να αφήσουμε στο παρελθόν τις διαφορές, τις διαμάχες και τις αλληλοκατηγορίες μας. Να βγούμε από τις παγιωμένες θέσεις μας. Η στιγμή να προετοιμαστούμε για αυτόν τον νέο κόσμο. Να χρησιμοποιήσουμε όλη την ισχύ του κοινού μας πνεύματος και τη δύναμη του κοινού μας σκοπού.

*Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν,
Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,
Ομιλία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 16 Απριλίου 2020*

«Η ομοσπονδιακή Ευρώπη είναι η μόνη επιλογή. Είναι λογική και αναπόφευκτη. Όμως αυτή η ομοσπονδιακή Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί μόνη της. Θα πρέπει να αγωνιστούμε γι' αυτήν. Θα πρέπει να τη δημιουργήσουμε με όλη τη δύναμη που διαθέτουμε»

*Γκι Φερχόφστατ,
Βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,
«Europe's Last Chance: Why the European States Must Form a More Perfect Union» (Η τελευταία ευκαιρία της Ευρώπης: γιατί τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να δημιουργήσουν μια τελειότερη Ένωση), 2017*

«Πρέπει να αναβιώσουμε το πνεύμα του Βεντοτένε και το πρωτοποριακό πνεύμα των ιδρυτών της ΕΕ, οι οποίοι μπόρεσαν να παραμερίσουν τις εχθρότητες του πολέμου και να θέσουν τέλος στις αποτυχίες του εθνικισμού, δίνοντάς μας ένα σχέδιο ικανό να συνδυάζει την ειρήνη, τη δημοκρατία, τα δικαιώματα, την ανάπτυξη και την ισότητα»

*Νταβίντ Μαρία Σασόλι, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,
Ομιλία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 3 Ιουλίου 2019*

«Ογδόντα χρόνια μετά μπορεί να έχει έρθει η στιγμή για ένα νέο Μανιφέστο του Βεντοτένε. Ένα μανιφέστο που δεν θα ασκεί μόνο κριτική στα έθνη-κράτη ως πηγές πολέμων και διεθνούς αναρχίας, αλλά θα καταδείξει τους περιορισμούς που υπάρχουν σε εθνικό επίπεδο όσον αφορά την αντιμετώπιση των μεγάλων διεθνικών προκλήσεων της εποχής μας, όπως οι πανδημίες, η κλιματική αλλαγή, η μετανάστευση και η ψηφιακή μετάβαση»

Γιοζέπ Μπορέλ Φοντέλες,
πρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας/Αντιπρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,
«80 years of the Ventotene Manifesto and the future of Europe» (80 χρόνια από
το Μανιφέστο του Βεντοτένε και το μέλλον της Ευρώπης), *The Federalist*.

«Ο δρόμος που ανοίγεται μπροστά μας δεν είναι ούτε εύκολος ούτε βέβαιος, αλλά πρέπει να τον
ακολουθήσουμε και αυτό θα γίνει»

Αλτιέρο Σπινέλι και Ερνέστο Ρόσι,
«Per un'Europa libera e unita. Progetto d'un manifesto» (Για μια ελεύθερη και
ενωμένη Ευρώπη. Σχέδιο Μανιφέστου), 1941

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Στις 6 Απριλίου 2022 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανακήρυξε το ιταλικό νησί Βεντοτένε ιστορική, ηθική και πνευματική πρωτεύουσα της Ευρώπης. Υπενθύμισε επίσης τη σημασία του σεμιναρίου με τίτλο «Φεντεραλισμός στην Ευρώπη και τον κόσμο» που απευθύνεται σε νέους και πραγματοποιείται από το 1982 κάθε καλοκαίρι στο Βεντοτένε, όπως πρότεινε ο Αλτιέρο Σπινέλι. Στις 23 Απριλίου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απένειμε στον εμβληματικό αυτόν τόπο το Σήμα Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Ταυτόχρονα, συνεχίζεται το δημόσιο έργο για την αποκατάσταση και βελτίωση της πρώην φυλακής της εποχής των Βουρβόνων στο νησί Σάντο Στέφανο, η οποία θα μετατραπεί σε πολυπολιτισμικό κέντρο που θα φέρει το όνομα του Νταβίντ Σασόλι και θα αποτελεί πηγή έμπνευσης για τις επόμενες γενιές.

Το 1941, ενώ ο ναζισμός προέλαυσε θριαμβευτικά στην Ευρώπη, οι αντιφασίστες αγωνιστές Αλτιέρο Σπινέλι και Ερνέστο Ρόσι, φυλακισμένοι στο εν λόγω νησί, απηύθυναν έκκληση μια ομοσπονδιακή Ευρώπη στο κείμενό τους με τίτλο «Για μια ελεύθερη και ενωμένη Ευρώπη. Σχέδιο Μανιφέστου», το οποίο είναι πιο γνωστό ως Μανιφέστο του Βεντοτένε. Το Μανιφέστο απέκτησε τεράστια επιρροή στους κύκλους της αντίστασης και αργότερα, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ενέπνευσε τη δημιουργία εξεχόντων κινημάτων της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν αυτόν τον φεντεραλιστικό στόχο και εξακολουθούν να είναι ενεργά, όπως η Ένωση Ευρωπαίων Φεντεραλιστών (ιδρύθηκε το 1946) και το Διεθνές Ευρωπαϊκό Κίνημα (ιδρύθηκε το 1948 ως αποτέλεσμα της Διάσκεψης της Χάγης).

Ο Σπινέλι αφιέρωσε την υπόλοιπη ζωή του στο όραμα που περιγράφεται σε αυτό το γενεσιουργό κείμενο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, το οποίο επαναλαμβάνεται στο προτεινόμενο Μανιφέστο των Ευρωπαίων Φεντεραλιστών του 1957, βασικός στόχος του οποίου ήταν η δημιουργία μιας λαϊκά εκλεγμένης ευρωπαϊκής συντακτικής συνέλευσης επιφορτισμένης με τη θέσπιση ενός ομοσπονδιακού συντάγματος. Αρχικά ηγετική φυσιογνωμία του ακτιβισμού και σύμβουλος προσωπικοτήτων με κομβικό ρόλο σε πρωτοβουλίες χάραξης πολιτικής, όπως η Ευρωπαϊκή Πολιτική Κοινότητα του 1954 και το Κογκρέσο των Λαών της Ευρώπης (πρωτοβουλία λαϊκής βάσης), διετέλεσε αργότερα μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Ως βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ίδρυσε το 1980 τη διακομματική «Λέσχη του Crocodile» και κατόρθωσε να συγκεντρώσει πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο, το οποίο ήδη εκλεγόταν με άμεση ψηφοφορία από τους πολίτες από το 1979 και, ως εκ τούτου, ισοδυναμούσε με συντακτικό σώμα, για την έγκριση του σχεδίου Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (14 Φεβρουαρίου 1984).

Το Σχέδιο Σπινέλι, παρότι δεν εγκρίθηκε ποτέ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, προετοίμασε το έδαφος για την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην ηπειρωτική ολοκλήρωση που επιτεύχθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992 μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου. Η επιρροή του δεν περιορίστηκε εκεί, επεκτάθηκε και στο σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος του 2004, οι βασικές αρχές του οποίου εγκρίθηκαν με τη Συνθήκη της Λισαβόνας του 2007, ιδίως όσον αφορά τον ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως συννομοθέτη μαζί με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Αλτιέρο Σπινέλι έφυγε από τη ζωή στις 23 Μαΐου 1986, αλλά η κληρονομιά και το όραμά του, που παραμένουν πάντα επίκαιρα, βρήκαν συνεχιστές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αρχικά τη Διακομματική Ομάδα Φεντεραλιστών, η οποία ιδρύθηκε στις 9 Ιουλίου του ίδιου έτους, και από το 2010 την Ομάδα Spinelli, η οποία συγκεντρώνει στους κόλπους της εκπροσώπους πέντε διαφορετικών φιλοευρωπαϊκών πολιτικών ομάδων, με την πεποίθηση ότι η φεντεραλιστική υπόσχεση που διατυπώνεται στο Μανιφέστο του Βεντοτένε και στο σχέδιο Συνθήκης του 1984 δεν έχει ακόμη εκπληρωθεί πλήρως.

Είναι σημαντικό να αναβιώσει αυτό το όραμα, δεδομένου ότι η μεταψυχροπολεμική περίοδος μόλις τελείωσε. Όπως και το 1939, το 1989 και το 2001, η Ευρώπη και ο κόσμος εισήλθαν σε μια νέα, ολοένα πιο επικίνδυνη εποχή με την πανδημία του κορονοϊού το 2020 και τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022. Η ωμή γεωπολιτική και η ισορροπία ισχύος αποτελούν ξανά πραγματικότητα στις διεθνείς σχέσεις. Μια νέα και σοβαρή πρόκληση για την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένου του αυξημένου κινδύνου πυρηνικής κλιμάκωσης, περιπλέκει τις πολυάριθμες κρίσεις και προκλήσεις που εμφανίζονται αλληπάλληλα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ και την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας: τζιχαντισμός, χρηματοπιστωτική κρίση και κρίση του ευρώ, Αραβική Άνοιξη, Brexit, προεδρία Τραμπ στις ΗΠΑ και πανδημία COVID-19, παράλληλα με μακροχρόνιες τάσεις όπως οι αυξανόμενες παγκόσμιες ανισότητες, η κλιματική αλλαγή, η ψηφιοποίηση και η μετανάστευση.

Σήμερα, στο πλαίσιο αυτών των προκλήσεων για την Ευρώπη και την ανθρωπότητα, οκτώ δεκαετίες μετά το Μανιφέστο του 1941, εμείς, τα μέλη της Ομάδας Spinelli του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συναντηθήκαμε στο Βεντοτένε με άλλες προσωπικότητες, ακαδημαϊκούς, ακτιβιστές και πολίτες, πεπεισμένοι ότι η ανάγνωσή του είναι ακόμη πιο διαφωτιστική και επίκαιρη στην τρέχουσα δυσχερή συγκυρία. Αυτό ισχύει τόσο επειδή ασκεί κριτική στο δόγμα της απόλυτης κυριαρχίας των εθνών-κρατών σε μια εποχή αλληλεξάρτησης όσο και επειδή διατυπώνει μια εναλλακτική ομοσπονδιακή

πρόταση για τη δημιουργία μιας δημοκρατικής, πολυεπίπεδης διακυβέρνησης με στόχο την αντιμετώπιση των πλέον θεμελιωδών διεθνικών ζητημάτων. Ως εκ τούτου, η σημερινή ημέρα αποτελεί για μας ευκαιρία να αποτίнуμε με ταπεινοφροσύνη φόρο τιμής στο Μανιφέστο του Βεντοτένε, ανανεώνοντας πλήρως τη δέσμευσή μας στη φιλοσοφία και τους στόχους του, αξιοποιώντας το ημιτελές, ανεκπλήρωτο πρόγραμμά του για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και παρουσιάζοντας, υπό το ίδιο ομοσπονδιακό πρίσμα, μια γενική διάγνωση της σημερινής ευρωπαϊκής και παγκόσμιας κρίσης και, στο πλαίσιο των νέων προκλήσεων της εποχής μας, ένα επικαιροποιημένο κοινό πρόγραμμα δράσης και μια στρατηγική για την υλοποίησή του.

Το πρώτο σχέδιο του εγγράφου που περιέχει την προαναφερθείσα διαδικασία αναρτήθηκε στην ψηφιακή πλατφόρμα της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης στις 21 Φεβρουαρίου 2022. Μια πρώτη δημόσια συζήτηση σχετικά με το έγγραφο πραγματοποιήθηκε στο Εθνικό Κέντρο Τύπου των Βρυξελλών στις 2 Μαρτίου. Στις 9 Μαΐου, στα εγκεκριμένα συμπεράσματα της Διάσκεψης, διατυπώθηκε το αίτημα για περισσότερη και καλύτερη Ευρώπη, μεταξύ άλλων μέσω της θέσπισης μιας νέας Συνθήκης. Ο μόνος τρόπος για να είναι η Ευρώπη συνεπής με την έκβαση της εν λόγω διαδικασίας είναι να είναι περισσότερο ομοσπονδιακή. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο ψήφισμά του της 9ης Ιουνίου, πρότεινε στο Συμβούλιο τροποποιήσεις των Συνθηκών στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης του άρθρου 48 της Συνθήκης της Λισαβόνας, το οποίο προβλέπει για τον σκοπό αυτόν τη σύγκληση συντακτικής συνέλευσης. Με την ευκαιρία αυτήν επαναλαμβάνουμε το αίτημα να εφαρμοστεί, στο πνεύμα του Βεντοτένε, και μετά την τελική έγκρισή του από την ολομέλεια της Ομάδας Spinelli στις 22 Ιουλίου, ο χάρτης της πορείας που πρέπει να χαραχθεί, ο οποίος προβλέπει τα εξής:

ΠΡΟΤΑΣΗ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟΥ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΕΥΡΩΠΗ: ΚΥΡΙΑΡΧΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο φεντεραλισμός βασίζεται στην κριτική του δόγματος της απόλυτης κυριαρχίας των εθνών-κρατών, όπως αναπτύχθηκε εξαιρετικά εύστοχα στο Μανιφέστο του Βεντοτένε του 1941. Προκρίνει μια εθελοντική οικουμενική πολιτική ένωση της ανθρωπότητας, προκειμένου να επιτευχθεί μια ειρηνική υπέρβαση της αναρχικής φύσης του διεθνούς συστήματος που βασίζεται στις σχέσεις εξουσίας και να διασφαλιστούν η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου για όλους, ανεξάρτητα

από τον τόπο γέννησης, την εθνικότητα, το φύλο, τη θρησκεία και άλλους παράγοντες.

Πράγματι, εμείς, οι κάτοικοι του πλανήτη Γη, αποτελούμε μια ενιαία ανθρωπότητα. Έχουμε τις ίδιες βιολογικές και κοινωνικές ανάγκες. Είμαστε πολιτισμικά και πολιτισμένα όντα. Αν και είμαστε πλαισιωμένοι από τον δικό μας πολιτισμό, ο οποίος δεν είναι ποτέ στεγανός ούτε στατικός, ζούμε και σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Αντιμετωπίζουμε παρόμοιες, αλληλένδετες ατομικές και συλλογικές προκλήσεις. Όλοι προσβλέπουμε σε μια ειρηνική και ελεύθερη ύπαρξη. Οι άνθρωποι σε ολόκληρο τον κόσμο επιθυμούν να εξασφαλίσουν αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε τροφή, νερό, στέγαση, υγεία και εκπαίδευση, και να συμβάλουν στην κοινωνία μέσω της εργασίας.

Πρέπει επίσης να δημιουργήσουμε μια νέα σχέση με τα άλλα έμβια όντα και τη φύση στο σύνολό της, διατηρώντας τη βιοποικιλότητα και αντιστρέφοντας την υπερθέρμανση του πλανήτη και τη διάδοση των πυρηνικών όπλων.

Ασφαλώς, το κοινό στοιχείο μεταξύ της ροής ιδεών, εμπορικών συναλλαγών, ψηφιακών δεδομένων, ιών, εκπομπών CO₂, ανθρώπων και στρατιωτικών εισβολών είναι αυτός ακριβώς ο διεθνικός χαρακτήρας αυτών των κινήσεων, η διασυνοριακή φύση τους. Τα δημόσια αυτά αγαθά και δεινά μπορούμε να τα χειριστούμε αποτελεσματικά μόνο μέσω ενός συστήματος δημοκρατικής υπερεθνικής διακυβέρνησης.

Η πανδημία του κορονοϊού και ο επιθετικός πόλεμος κατά της Ουκρανίας αποτελούν απλώς την πιο πρόσφατη επιβεβαίωση της αλήθειας που είναι γνωστή από τις απαρχές της ανθρωπότητας: συνδεόμαστε όλοι μεταξύ μας ως μέλη του είδους *Homo sapiens* και μας συνδέει ένας άρρηκτος δεσμός με τη φύση. Σήμερα είναι πιο προφανές από ποτέ ότι η αλληλεξάρτηση αποτελεί ειδοποιό χαρακτηριστικό του ανθρώπινου πολιτισμού, καθώς εξακολουθούν να εμφανίζονται αλληπάλληλες διεθνικές προκλήσεις, από τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις έως τις κλιματικές και υγειονομικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Όπως παρατήρησε κάποτε ο Μάριο Αλμπερτίνι, η εθνική ιδέα ήταν μια αναγκαία στιγμή στην ευρωπαϊκή ιστορία διότι εμπιστεύτηκε το κράτος στον λαό αντί στον βασιλιά. Επέφερε την ενοποίηση των αγορών, της εκπαίδευσης και των νομικών συστημάτων, επικρατώντας έναντι της φεουδαρχίας και της απόλυτης μοναρχίας. Ωστόσο, ο πολιτικός κατακερματισμός της Ευρώπης σε πλήρως κυρίαρχα και ανεξάρτητα κράτη οδήγησε στην εθνικιστική εκτροπή της εθνικής ιδέας. Ακόμη και σήμερα, ο

εθνικισμός εξακολουθεί να διχάζει πολιτικά την Ευρώπη και την ανθρωπότητα. Σε ένα θεωρητικό επίπεδο, πλαισιώνει την ανάλυση της πραγματικότητας υπό το πρίσμα των περισσότερων κυβερνητικών πολιτικών.

Ομοίως, η δημιουργία πολυμερών θεσμών σηματοδότησε επίσης μια σημαντική βελτίωση του αναρχικού διεθνούς συστήματος πριν από την περίοδο 1919-1945. Ωστόσο, ο διακυβερνητικός, μη ομοσπονδιακός χαρακτήρας τους με βάση το δικαίωμα του βέτο παρέμεινε ένας σημαντικός περιορισμός, όπως κατέστη εμφανές από την αδυναμία της Κοινωνίας των Εθνών να αποτρέψει τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Είναι σαφές ότι τα Ηνωμένα Έθνη απέχουν ακόμη από το να παρέχουν ένα πραγματικό σύστημα δίκαιης, αποτελεσματικής και δημοκρατικής παγκόσμιας διακυβέρνησης με βάση το κράτος δικαίου, την ισότιμη ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη και την αρχή της πλειοψηφίας, όπως οραματίζεται ο Καντ στην «Αιώνια Ειρήνη». Με δεδομένο αυτό το κενό, η Δύση ενεργεί ορισμένες φορές ως *de facto* εγγυητής των διεθνών κανόνων, υπό την παρακαμάζουσα ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, αλλά τα λεγόμενα «εθνικά συμφέροντα» τείνουν να υπερισχύουν όταν έρχονται σε σύγκρουση με υψηλότερους στόχους.

Το 1949 ο Καρλ Γιάσπερς παρατήρησε ότι η ανθρωπότητα κατευθυνόταν προς τη δική της ενότητα, αλλά πρόσθεσε ότι δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί αν η παγκόσμια ενότητα θα λάμβανε τη μορφή ομοσπονδίας ή αυτοκρατορίας. Η Ευρώπη είναι το μοναδικό μέρος στο οποίο διαμορφώνεται για περισσότερο από μια 70ετία μια πραγματική μορφή υπερεθνικής διακυβέρνησης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), μαζί με το σχέδιο Μάρσαλ και τον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου, έχουν εξασφαλίσει στη Γηραιά Ήπειρο τη μακρύτερη περίοδο ειρήνης και ευημερίας. Ωστόσο, η ΕΕ απέχει πολύ από ένα πλήρες σύστημα δημοκρατικής πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, καθώς δεν μπορεί να διαδραματίσει ισχυρό ρόλο σε έναν πολυπολικό κόσμο και να στηρίξει τις αέναες αξίες της ελευθερίας, της ισότητας και της αδελφότητας (αλληλεγγύης).

Το Μανιφέστο του Βεντοτένε διαπίστωσε ότι το πρόβλημα του διεθνούς συστήματος εδράζεται στην απόλυτη κυριαρχία των εθνών-κρατών και έφερε στο προσκήνιο την υπερεθνική δημοκρατία και την αξία της ένωσης. Ήταν το αποτέλεσμα έντονων συζητήσεων μεταξύ του Αλτιέρο Σπινέλι, του Ερνέστο Ρόσι, του Εουτζένιο Κολόρνι και της Ούρσουλας Χίρσμαν κατά τη διάρκεια της φυλάκισής τους. Την εποχή εκείνη η Ευρώπη ήταν μια κατεστραμμένη ήπειρος. Βίωσε τα δεινά του ναζιστικού φασισμού και έναν καταστροφικό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς και το όνειδος του Ολοκαυτώματος. Ο πόλεμος αυτός ήταν αποτέλεσμα της ανόδου απολυταρχικών ιδεολογιών που συνδύαζαν τον εθνικισμό με τον ρατσισμό και τον αντισημιτισμό στον απόηχο της Συνθήκης των Βερσαλλιών του 1919 και των

κοινωνικών συνεπειών της οικονομικής ύφεσης που ξεκίνησε το 1929.

Σύμφωνα με τον Σπινέλι και τον Ρόσι, η υπεροχή, ο εγωισμός και η αυτοθεοποίηση των ευρωπαϊκών εθνών-κρατών ήταν τα ιστορικά γενεσιουργά αίτια της βαθιάς καταστροφής που έφεραν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι. Στόχος τους ήταν να ενισχύσουν την αξία της ελευθερίας και τη βασική αρχή ότι «άνθρωπος δεν πρέπει να αποτελεί απλό όργανο των άλλων, αλλά αυτόνομο κέντρο ζωής». Ο σκοπός αυτός απαιτούσε τη θεσμοθέτηση μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας ως πρώτο βήμα προς μια παγκόσμια ομοσπονδία. Εν τω μεταξύ, οι προσωποκρατικοί φιλόσοφοι, όπως οι Μουνιέ και Ντενί ντε Ρουζμόν, συνέβαλαν επίσης σημαντικά στη φεντεραλιστική σκέψη. Γι' αυτούς, φεντεραλισμός σήμαινε ένα πολυεπίπεδο σύστημα δημοκρατικής διακυβέρνησης που ξεκίνησε στο επίπεδο του ατόμου και περιλάμβανε ενώσεις, τοπικές κοινότητες, περιφέρειες, κράτη, την ευρωπαϊκή ήπειρο και τον κόσμο, προβλέποντας την αρχή της επικουρικότητας και την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των ιδιωτικών επιχειρήσεων, των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων και του κράτους. Πράγματι, η επικουρικότητα και η συνεργασία θα πρέπει να καθοδηγούν συνεχώς τις σχέσεις μεταξύ του ομοσπονδιακού, του εθνικού, του περιφερειακού και του τοπικού επιπέδου. Ο φεντεραλισμός δεν είναι το τέλος των εθνών ούτε των τοπικών αρχών, αλλά ο καλύτερος τρόπος να προστατευθούν και να ενδυναμωθούν σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο, ώστε να εξυπηρετούν αποτελεσματικά τους πολίτες τους σε καθημερινή βάση. Μια ομοσπονδιακή Ευρώπη μπορεί να συγκεράσει συμφέροντα και ταυτότητες σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ο Ρουζμόν υπενθύμισε επίσης τις κοινές πολιτιστικές ρίζες της Ευρώπης, ανατρέχοντας, μεταξύ άλλων, στην ελληνορωμαϊκή κληρονομιά, στην ιουδαιοχριστιανική παράδοση και στον Διαφωτισμό, καθώς και στη συμβολή του αραβο-ισλαμικού πολιτισμού.

Το Μανιφέστο ακολούθησαν η Φεντεραλιστική Διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Αντίστασης (1944) και η Διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Κινήματος στη Χάγη το 1948 (στην οποία συμμετείχαν η Ούρσουλα Χίρσμαν και ο Αλτέριο Σπινέλι). Η Διάσκεψη συγκλήθηκε από τις πρώτες πανευρωπαϊκές οργανώσεις, με την Ένωση Ευρωπαίων Φεντεραλιστών να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο. Τα συμπεράσματά της ήταν φεντεραλιστικά σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο. Στη Διάσκεψη, την οποία διοργάνωσε ο Γιόζεφ Ρέτινγκερ, συμμετείχαν προσωπικότητες του εκλεκτικισμού, όπως ο Σαλβαδόρ δε Μαδαριάγα, σημαντικοί διανοητές και πολιτικοί ηγέτες από διαφορετικές δημοκρατικές τάσεις (χριστιανοδημοκράτες, φιλελεύθεροι, δημοκράτες, σοσιαλδημοκράτες, συντηρητικοί), όπως οι Αλτσίντε ντε Γκάσπερι, Κόνραντ Αντενάουερ, Φρανσουά Μιτεράν, Πολ-Ανρί Σπάακ και Ουίνστον Τσόρτσιλ, που προήδρευσε της εκδήλωσης, καθώς και στοχαστές, φιλόσοφοι και συγγραφείς, όπως ο Αλμπέρ Καμί και ο Ετιέν Χιρς (Εβραίος αγωνιστής της αντίστασης ο οποίος αργότερα συνέβαλε στο σχέδιο της Διακήρυξης Σουμάν που συνέταξε ο Ζαν Μονέ και έγινε πρόεδρος της Ένωσης Ευρωπαίων

Φεντεραλιστών το 1964), μεταξύ άλλων.

Η φεντεραλιστική φιλοδοξία που βρίσκεται στον πυρήνα του Μανιφέστου και της Διάσκεψης αντικατοπτρίζεται στη Διακήρυξη Σουμάν του 1950. Στη Διακήρυξη επιβεβαιώθηκε ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) ήταν το πρώτο βήμα προς τη δημιουργία μιας «ομοσπονδίας στην Ευρώπη» για την αποτροπή των πολέμων μεταξύ των κρατών μέσω της δημιουργίας μιας υπερεθνικής κοινότητας αξιών και συμφερόντων. Την εποχή εκείνη, αυτή η σταδιακή διαδικασία (λειτουργική προσέγγιση) προέκυψε σε αντιδιαστολή —παρότι συμεριζόταν τον ίδιο στόχο— με την άμεση συνταγματική προσέγγιση που υπερασπίστηκαν ο Σπινέλι και άλλοι φεντεραλιστές, όπως αποτυπώνεται στο σχέδιο για το Μανιφέστο των Ευρωπαίων Φεντεραλιστών που συνέταξε ο Σπινέλι το 1957 και στην πρωτοβουλία βάσης του Κογκρέσου των Λαών της Ευρώπης.

Σε κάθε περίπτωση, η πρώτη ευρωπαϊκή κοινότητα άνοιξε τον δρόμο για μια διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αργότερα, ο Σπινέλι δέχθηκε να δραστηριοποιηθεί εντός του πλαισίου των Κοινοτήτων, ως επίτροπος αρμόδιος για τη βιομηχανική πολιτική και την έρευνα και βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα έχει δεχθεί σε διάφορες χρονικές στιγμές κρίσιμη ώθηση από τη φιλοευρωπαϊκή οργανωμένη κοινωνία των πολιτών και την ευρωπαϊκή πολιτική τάξη που αναδύθηκε ως αποτέλεσμα των άμεσων εκλογών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, προς μια συνταγματική κατεύθυνση που υπερβαίνει τη λειτουργική προσέγγιση και την τεχνοκρατική δυναμική.

I. Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟΥ ΤΟΥ ΒΕΝΤΟΤΕΝΕ, ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Οι φεντεραλιστές πρέπει πάντα να αναλογίζονται και να υπερασπίζονται τα επιτεύγματα στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού υπερεθνικού οικοδομήματος, να εντοπίζουν τους περιορισμούς και να υποστηρίζουν βήματα περαιτέρω προόδου στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Μετά τη σύνταξη του Μανιφέστου του Βεντοτένε και την ίδρυση της ΕΚΑΧ, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ έχουν κάνει σημαντικά και αποφασιστικά βήματα προς μια πιο ενωμένη Ευρώπη. Η Συνθήκη των Παρισίων του 1951 θέσπισε τα κοινά θεσμικά όργανα, συμπεριλαμβανομένου του εκτελεστικού οργάνου (της τότε αποκαλούμενης «Ανώτατης Αρχής», η οποία στη συνέχεια συγχωνεύθηκε με την Επιτροπή), του Δικαστηρίου και της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης που αποτελούνταν από βουλευτές των εθνικών κοινοβουλίων (αρχικά είχε μόνο με συμβουλευτικές εξουσίες εκτός από την έγκριση του προϋπολογισμού). Με τη Συνθήκη της Ρώμης του 1957 εγκαινιάστηκε η κοινή αγορά, με κοινό εξωτερικό δασμολόγιο και κατάργηση των

εσωτερικών μη κανονιστικών φραγμών. Αναπτύχθηκε μια ισχυρή πολιτική ανταγωνισμού. Οι φεντεραλιστικές εκστρατείες είχαν επίσης ως αποτέλεσμα την εκλογή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με άμεση ψηφοφορία το 1979. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986, αν και δεν εφάρμοσε το σχέδιο Σπινέλι του 1984, επέκτεινε τη χρήση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο, διέυρνε τις αρμοδιότητες της Ένωσης και εγκαινίασε την ενιαία αγορά για την κατάργηση των εθνικών κανονιστικών φραγμών που είχαν προκύψει με την πάροδο του χρόνου. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992 θέσπισε περιορισμένες νομοθετικές εξουσίες συναπόφασης για το Κοινοβούλιο, εγκαινίασε τη Νομισματική Ένωση και την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας και καθιέρωσε τη νομική βάση για τα ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα. Με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η διαδικασία συναπόφασης μεταξύ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου μετατράπηκε στη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης.

Εάν συγκρίνουμε την εξέλιξη της Ένωσης με το Μανιφέστο του 1941 και το σχέδιο Σπινέλι του 1984, ορισμένες προτάσεις έχουν όντως υλοποιηθεί. Μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ επικρατεί ειρήνη στο πλαίσιο μιας οικονομικής και πολιτικής ένωσης που βασίζεται σε φιλελεύθερες και δημοκρατικές αξίες.

Όπως προτείνεται στο Μανιφέστο (συμπεριλαμβανομένου του προοιμίου του 1944 που συνέταξε ο Εουτζένιο Κολόρνι), καταργήθηκαν οι τελωνειακοί φραγμοί με αποτέλεσμα να επιτρέπεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και των εμπορευμάτων (Συνθήκη της Ρώμης, 1957), οι πολίτες εκλέγουν άμεσα ένα κοινοβουλευτικό όργανο (1979) και υπάρχει ενιαίο νόμισμα σε 19 από τις 27 χώρες (Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992). Η πολιτική ανταγωνισμού διέλυσε τα εθνικά μονοπώλια. Στον δημοκρατικό τομέα σημειώθηκε περαιτέρω πρόοδος λόγω της έναρξης ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, η οποία αναπαρήγαγε την πλειονότητα των μεταρρυθμίσεων που προέβλεπε η Συνταγματική Συνθήκη του 2004 (ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως συννομοθέτη μαζί με το Συμβούλιο, με εξαίρεση ορισμένους βασικούς τομείς όπως η φορολογία και οι ίδιοι πόροι, δεσμευτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων). Όσον αφορά την κοινωνική διάσταση που υποστηρίζει το Μανιφέστο, η Ένωση έχει θεσπίσει κανόνες για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και το ωράριο εργασίας σε επίπεδο ΕΕ. Η Ένωση έχει επίσης αναπτύξει εκτενή μέτρα προστασίας για τους καταναλωτές και το περιβάλλον, αν και κάτι τέτοιο δεν αναφερόταν τη χρονική εκείνη στιγμή στο έγγραφο, λόγω του διαφορετικού ιστορικού πλαισίου, αλλά σίγουρα συμφωνεί με το πνεύμα του.

Παρ' όλα αυτά, η Ένωση δεν έχει ενιαία εξωτερική πολιτική ούτε ένοπλες δυνάμεις υπό την αποκλειστική της διοίκηση, όπως προτείνεται στο έγγραφο του 1941. Μπορεί να ειπωθεί ότι, παρά την πρόοδο της εργατικής νομοθεσίας της ΕΕ, η κοινωνική Ευρώπη δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς,

δεδομένου ότι ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων δεν είναι δεσμευτικός, όπως επίσης δεν παρατηρείται πρόοδος στον τομέα των κατώτατων μισθών σε επίπεδο Ένωσης. Η φορολογική εξουσία παραμένει αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των κρατών μελών και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν έχει εξουσία νομοθετικής πρωτοβουλίας.

Ως εκ τούτου, η ΕΕ απέχει ακόμη από το να αποτελεί ένα πλήρως ομοσπονδιακό εγχείρημα κατά το πνεύμα του Μανιφέστου και του Σχεδίου Σπινέλι του 1984. Η Ένωσή μας παραμένει μια υβριδική οντότητα που συνδυάζει διακυβερνητικά και ομοσπονδιακά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα να τίθενται ορισμένα θεμελιώδη διλήμματα στους τομείς της δημοκρατικής νομιμότητας και της ικανότητάς της για δράση.

Έχει επίσης επέλθει μια παρέκκλιση στη μεθοδολογία, καθώς υπερίσχυσε ο σταδιακός τεχνοκρατικός λειτουργισμός έναντι του συνταγματικού φεντεραλισμού, παρόλο που το Σχέδιο Σπινέλι του 1984 είχε σημαντική επιρροή στη μεταγενέστερη εξέλιξη της Ένωσης, με την αύξηση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992 και τον αγώνα για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Οι περιορισμοί και οι εσωτερικές αντιφάσεις αυτού του μοντέλου έχουν καταστεί πιο εμφανείς με την πάροδο του χρόνου, καθώς ανατίθενται στην Ένωση περισσότερες αρμοδιότητες, ενώ τα κράτη μέλη συνέχισαν να αντιστέκονται σε μια ανάλογη αύξηση της δημοκρατικής λογοδοσίας, και κάποια εγχειρήματα παρέμειναν ημιτελή με ολέθριες συνέπειες, όπως η δημιουργία νομισματικής ένωσης χωρίς αντίστοιχη δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική ένωση. Επίσης, μετά την κρίση του ευρώ σημειώθηκε τεράστια συγκέντρωση εξουσίας στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο κατέστη ο de facto νομοθέτης καθ' υπέρβαση των ορίων των αρμοδιοτήτων του βάσει των διατάξεων των Συνθηκών.

Επιπλέον, πολλοί εξακολουθούν να θεωρούν την ΕΕ απόμακρη, άκρως γραφειοκρατική και ακόμη και εντελώς αντιδημοκρατική οντότητα. Η αντίληψη αυτή δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Ωστόσο, δείχνει ότι στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα υπάρχει σοβαρό έλλειμμα γνώσεων, επικοινωνίας και διαφάνειας και ότι, σε κάποιον βαθμό, η αλυσίδα νομιμοποίησης διανύει εξαιρετικά μεγάλη απόσταση. Τα κράτη μέλη δεν έχουν καταβάλει σοβαρές προσπάθειες για τη διόρθωση αυτού του στρατηγικού κενού, το οποίο με τη σειρά του ευνόησε την παραπληροφόρηση και τη ρητορική του ευρωσκεπτικισμού και της ευρωφοβίας. Επιπλέον, ορισμένες κυβερνήσεις που χρησιμοποιούν εθνικιστικές και αντιευρωπαϊκές πολιτικές για τη συγκάλυψη της διαφθοράς και της αυταρχικής κατάλυσης των δημοκρατικών θεσμών έχουν καταστεί σοβαρή απειλή. Η απειλή αυτή συνήθως

συνδυάζεται με τη σοβαρή αμφισβήτηση του κράτους δικαίου και των αξιών της πολυφωνίας και της δημοκρατίας από ορισμένες εθνικές κυβερνήσεις που συνεργάζονται με άλλες παγκόσμιες δυνάμεις όπως η Ρωσία, με σκοπό την υπονόμευση της Ένωσής μας.

Επομένως, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ φιλοευρωπαϊκών δυνάμεων και ευρωσκεπτικιστών έχει βαθύνει, μεταξύ άλλων λόγω των αποτυχημένων δημοψηφισμάτων του 2005 και της υπογραφής της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2007. Επιπλέον, οι διαιρέσεις Βορρά-Νότου και Δύσης-Ανατολής επιδεινώθηκαν τόσο λόγω της οικονομικής κρίσης του ευρώ, η διαχείριση της οποίας έγινε στο πλαίσιο της μονόπλευρης προσήλωσης στη δημοσιονομική πειθαρχία (2008-2012), όσο και λόγω της κακής διαχείρισης των προσφυγικών ροών που ξεκίνησαν το 2014 με τους εμφύλιους πολέμους στη Συρία και το Ιράκ αντίστοιχα.

Η οριακή υπερψήφιση του Brexit το 2016 σε μια χώρα που δεν βρισκόταν ποτέ στον πυρήνα της διαδικασίας ολοκλήρωσης σηματοδότησε τον θρίαμβο του εθνικιστικού λαϊκισμού στην Ευρώπη και τη Δύση, ο οποίος συμπληρώθηκε με την εκλογή Τραμπ ως Προέδρου των ΗΠΑ αργότερα κατά το ίδιο έτος.

Ήταν η πρώτη φορά μετά το 1950 που αυτοί οι εσωτερικοί και εξωτερικοί κλυδωνισμοί που εμφανίστηκαν μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας δεν ενίσχυσαν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, με εξαίρεση την τραπεζική ένωση η οποία εξακολουθεί να είναι ημιτελής. Αργότερα, και κατά κάποιον παράδοξο τρόπο, το φιλοευρωπαϊκό ρεύμα στην ήπειρο αναζωογονήθηκε λόγω της διπλής πρόκλησης του Brexit και του Τραμπ (2016) και της στροφής από την πολιτική λιτότητας της περιόδου 2012-2014. Αυτή η νέα δέσμη πολιτικών συνέβαλε στη διατήρηση της ενότητας Ένωσης, σε συνδυασμό με το επενδυτικό σχέδιο για την Ευρώπη, τη διακήρυξη του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων το 2017 και τις επεκτατικές νομισματικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Το 2019 η νέα πρόεδρος της Επιτροπής κ. φον ντερ Λάιεν δρομολόγησε την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, καθιστώντας έτσι την οικολογική μετάβαση κινητήρια δύναμη της επανεκκίνησης της Ένωσης, αντιστοίχως προς τον ρόλο που διαδραμάτισαν ο άνθρακας και ο χάλυβας το 1950.

Σε κάθε περίπτωση, η μακρά δεκαετία της Λισαβόνας έδειξε ότι ο κόσμος είχε αλλάξει ριζικά μετά την υπογραφή της τελευταίας Συνθήκης το 2007. Η χρηματοπιστωτική κρίση και η κρίση του ευρώ, η Αραβική Άνοιξη και οι μεταναστευτικές ροές από τη Συρία και το Ιράκ, η πρώτη εισβολή στην Ουκρανία, το Brexit, η εκλογή του Τραμπ ως Προέδρου των ΗΠΑ, η γεωπολιτική άνοδος της απολυταρχικής Κίνας και η έξαρση του ευρωσκεπτικιστικού εθνικού λαϊκισμού είναι εξελίξεις που

σημειώθηκαν μετά την υπογραφή της ή ακόμη και την έναρξη ισχύος της. Στο μεταξύ, οι μακροχρόνιες τάσεις, όπως η αύξηση των ανισοτήτων, η ψηφιοποίηση και η κλιματική αλλαγή, έχουν επιταχυνθεί.

Επιπλέον, η έξαρση της πανδημίας του 2020 και η ρωσική επίθεση κατά της Ουκρανίας το 2022 αποτέλεσαν σημεία καμπής και για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, σε σαφή αντίθεση με την άτολμη και μονολιθική προσέγγιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κρίσης του ευρώ του 2010. Μια μεγάλη ευκαιρία έχει προκύψει με τη δρομολόγηση της Ένωσης Υγείας, συμπεριλαμβανομένης της κοινής αγοράς εμβολίων, και την εκκολαπτόμενη χρηματοοικονομική και δημοσιονομική ένωση που περιλαμβάνεται στο σχέδιο ανάκαμψης για την Ευρώπη (Ιούλιος 2020).

Το σχέδιο αυτό βασίστηκε στην αρχή της αλληλεγγύης και προβλέπει την εμβληματική έκδοση ομολόγων της ΕΕ για τη χρηματοδότηση ευρωπαϊκών επενδύσεων και μεταφορών κεφαλαίων στα κράτη μέλη. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ως ένα θεμελιώδες βήμα προς την ομοσπονδιακή οικονομική και πολιτική ένωση: για πρώτη φορά, η Ένωση επωμίστηκε ένα κοινό χρέος προκειμένου να στηρίξει επενδύσεις για την ανάκαμψη και την ανθεκτικότητα, την ενεργειακή μετάβαση, τον ψηφιακό εκσυγχρονισμό και την κοινωνική και εδαφική συνοχή. Αντιμέτωπη με την πανδημία και την οικονομική κρίση, η Ένωση συσπειρώθηκε γύρω από μια νέα αρχή: μπορεί να υπάρξει αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών εάν υπάρχει κοινός σκοπός και κοινός έλεγχος της χρήσης των πόρων. Η χρήση του δικαιώματος άσκησης βέτο από τα κράτη έχει αρχίσει να φθίνει και πλέον το Συμβούλιο ψηφίζει με ειδική πλειοψηφία την εφαρμογή των εθνικών σχεδίων που σχετίζονται με τα κονδύλια του μέσου ανάκαμψης Next Generation EU.

Εάν η πανδημία έχει δώσει στην Ευρώπη την Ένωση Υγείας και την έναρξη μιας χρηματοοικονομικής και δημοσιονομικής ένωσης, ο πόλεμος στην Ουκρανία πρέπει να δώσει στην Ευρώπη μια ένωση για τη μετανάστευση με βάση την αλληλεγγύη και τον υποχρεωτικό επιμερισμό των ευθυνών (το κύμα εξόδου θα μπορούσε να φτάσει έως και τα 5 εκατομμύρια πρόσφυγες), μια ενεργειακή ένωση (τέλος της εξάρτησης από τη Ρωσία), μια αμυντική ένωση και άλλες μορφές ενοποίησης. Μια ομοσπονδιακή πολιτική ένωση που διασφαλίζει την αποτελεσματική και δημοκρατική λήψη αποφάσεων πρέπει απαραίτητως να στηρίζει αυτές τις νέες ενώσεις στους διάφορους τομείς. Η ανάγκη αυτή είναι ακόμη πιο επείγουσα μετά την αναληφθείσα δέσμευση για επέκταση της Ένωσης όχι μόνο στα Δυτικά Βαλκάνια αλλά και στην Ουκρανία και τη Μολδαβία. Για τον σκοπό αυτόν απαιτείται ριζική δημοκρατική εμπάθυνση της ένωσης. Δεν μπορεί να υπάρξει διεύρυνση χωρίς εμπάθυνση.

Ως εκ τούτου, πάνω από 80 χρόνια μετά τη σύνταξη του Μανιφέστου του Βεντοτένε και στον απόηχο

των συμπερασμάτων της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης, τα οποία ζητούν περισσότερη και καλύτερη Ευρώπη, οι φιλοευρωπαϊκές κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις πρέπει να δρομολογήσουν, στο ίδιο πνεύμα και στο πλαίσιο των μεγάλων διεθνικών προκλήσεων της εποχής μας, έναν βαθύ αναστοχασμό σχετικά με την τρέχουσα κρίση του ανθρώπινου πολιτισμού προκειμένου να αναζωογονηθεί η φεντεραλιστική δράση μας για την Ευρώπη και τον κόσμο.

II. Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου εγκαινίασε μια περίοδο ευοίωνων προοπτικών για την άμεση πραγμάτωση ενός πιο δημοκρατικού και ειρηνικού κόσμου. Την εποχή εκείνη, ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας Φράνσις Φουκουγιάμα χαρακτήρισε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ως το «τέλος της ιστορίας», υπό την έννοια του τέλους της εξέλιξης των ιδεολογιών μετά τον θρίαμβο των καπιταλιστικών φιλελεύθερων δημοκρατιών. Το βέβαιο είναι ότι δεν υπάρχει πραγματική εναλλακτική με καθολική απήχηση αντί του παραδείγματος της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Ωστόσο, ο προσδοκώμενος γενικός εκδημοκρατισμός του κόσμου δεν έχει επέλθει, όπως καθίσταται προφανές από την επικράτηση του αυταρχικού κρατικού καπιταλισμού στην Κίνα και του δικτατορικού ολιγαρχικού καπιταλισμού στη Ρωσία πάνω από τρεις δεκαετίες μετά την πτώση του Σιδηρού Παραπετάσματος. Επιπλέον, η σταθερότητα του διεθνούς συστήματος προϋποθέτει όχι μόνο μια μεγάλη κοινότητα εθνικών δημοκρατιών, αλλά και μια δημοκρατική περιφερειακή και παγκόσμια διακυβέρνηση των κοινών αγαθών, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης κοινωνικής και περιβαλλοντικής ρύθμισης της οικονομίας της αγοράς. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένων της επιταχυνόμενης, ανθρωπογενούς υπερθέρμανσης του πλανήτη και των ριζικών μετασχηματισμών του χώρου εργασίας που προκαλούνται από το ανοικτό εμπόριο και την τεχνολογική πρόοδο στον τομέα της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών.

Μεταξύ του 1989 και του 2001 η έλλειψη σαφήνειας, πολιτικής βούλησης και ηγεσίας είχε ως αποτέλεσμα να χαθεί μια τεράστια ευκαιρία για την εφαρμογή των ομοσπονδιακών και δημοκρατικών αρχών στη διεθνή σκηνή. Εκ των υστέρων, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι τα επιτεύγματα ήταν λιγοστά. Τα πιο αξιοσημείωτα ήταν πιθανώς η διεύρυνση της ΕΕ, η ενδυνάμωση του Κοινοβουλίου της και η δημιουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (που προωθήθηκε από το Παγκόσμιο Φεντεραλιστικό Κίνημα). Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, η αδικαιολόγητη εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003 και η οικονομική κρίση του 2008 διαμόρφωσαν μια νέα συγκρουσιακή συνθήκη, απότοκη της οποίας ήταν η εισβολή του 2022 στην Ουκρανία. Ο πλανήτης μας είναι πλέον λιγότερο σταθερός, καθώς ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος διεξάγεται δι' αντιπροσώπων στην Ουκρανία μεταξύ της Δύσης

και της Ρωσίας, το περιβάλλον είναι πιο εύθραυστο και οι κοινωνικές ανισότητες μεγαλύτερες απ' ό,τι στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Έχουν επίσης επιδεινωθεί και άλλες διασυννοριακές απειλές, όπως η διακίνηση ναρκωτικών και το οργανωμένο έγκλημα και η διεθνής τρομοκρατία. Οι αποτυχίες αυτές πρέπει να επιστήσουν την προσοχή μας στους κινδύνους της ατολμίας και του συντηρητισμού.

Η επιστροφή του πολέμου στην Ευρώπη και η γεωπολιτική των Μεγάλων Χώρων

Η μεταψυχροπολεμική περίοδος έχει τελειώσει. Η Δύση έχει αποτελέσει, κατά κάποιον τρόπο, απαθή μάρτυρα μιας 20ετούς διολίσθησης της Ρωσίας στον αυταρχισμό, η οποία απειλεί την ύπαρξη της Ένωσης μας. Επίσης, απέτυχε ίσως να εξασφαλίσει εγκαίρως τη συμπαράταξη της Ρωσίας με το φιλελεύθερο δημοκρατικό σύστημα. Η προεδρία του Τζορτζ Μπους του νεότερου στις ΗΠΑ δεν βοήθησε, ούτε με τη μονομερή καταγγελία της Συνθήκης για τους Αντιβαλλιστικούς Πυραύλους ούτε με την αδικαιολόγητη και παράνομη εισβολή στο Ιράκ το 2003. Ωστόσο, η επίθεση του Πούτιν κατά της Ουκρανίας συνιστά άμεση επίθεση κατά των δημοκρατικών αξιών, της εθνικής κυριαρχίας, της ευρωπαϊκής ασφάλειας και του διεθνούς δικαίου. Προκαλεί ανείπωτο ανθρώπινο πόνο και φυσική καταστροφή με σκοπό την επιβολή μιας εθνικιστικής και επεκτατικής ιδεολογίας που απηχεί τις χειρότερες στιγμές της δεκαετίας του 1930. Το Μανιφέστο του Βεντοτένε εντόπισε και αποδόμησε αυτές τις επιβλαβείς ιδέες. Όπως και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και στη συνέχεια στον Ψυχρό Πόλεμο, η επίθεση αυτή συσπείρωσε τις φιλελεύθερες δημοκρατίες του κόσμου σε μια ισχυρή αντίδραση κατά της Ρωσίας, χωρίς άμεση στρατιωτική σύγκρουση. Η ΕΕ, ειδικότερα, αύξησε τη σκληρή της ισχύ, με άμεση στρατιωτική βοήθεια προς την Ουκρανία, ενώ πρωτοστάτησε στη θέσπιση σημαντικών οικονομικών και εμπορικών κυρώσεων σε συντονισμό με άλλες δυτικές δυνάμεις.

Ο πόλεμος είναι πράγματι διεθνικό ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας. Ο φεντεραλισμός τάσσεται υπέρ της δημοκρατίας χωρίς σύνορα για την επίτευξη ειρήνης και κοινής ευημερίας. Ενώ τα σύνορα είναι αυθαίρετες διχοτομήσεις της ανθρωπότητας που προκύπτουν από την ιστορία, οι φεντεραλιστές αναγνωρίζουν επίσης ότι τα έθνη-κράτη αποτελούν τα δομικά στοιχεία των περιφερειακών ομοσπονδιών και, κατ' επέκταση, μιας παγκόσμιας ομοσπονδίας. Σε αντίθεση με τον ιμπεριαλισμό, ο φεντεραλισμός βασίζεται στον οικειοθελή επιμερισμό της κυριαρχίας. Τα σύνορα καταργούνται όχι με μια μονομερή επίθεση, αλλά με την ελεύθερη προσχώρηση των υφιστάμενων κρατών. Ο φεντεραλισμός είναι ειρηνικός σε δύο διαφορετικές διαστάσεις: στην κατασκευή του, υπό την έννοια της οικειοθελούς προσχώρησης στην υπερεθνική οντότητα, και στο αποτέλεσμά του, υπό την έννοια της κατάργησης των πολέμων μεταξύ των μελών που την απαρτίζουν. Αυτό καταδεικνύεται από την

πρωτοφανή εβδομηκονταετία ειρήνης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ μετά από αιώνες πολέμου μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η ομοσπονδιακή μέθοδος μειώνει επίσης τις πιθανότητες εξωτερικής επίθεσης με την εισαγωγή ρητρών αμοιβαίας συνδρομής, ακόμη και αν αμιγώς διακυβερνητικοί οργανισμοί, όπως το ΝΑΤΟ, είναι επίσης επιφορτισμένοι με την παροχή συλλογικής ασφάλειας.

Υπό το πρίσμα της επίθεσης κατά της Ουκρανίας, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών στα σύνορα της Ένωσης, πρέπει να αναβαθμιστούν η κοινή εξωτερική πολιτική, η πολιτική άμυνας και ασφάλειας της ΕΕ και η στρατηγική κυριαρχία εν γένει, και μεταξύ άλλων το ζήτημα της ενεργειακής αυτόαρκειας και του τεχνολογικού ανταγωνισμού. Η Ευρώπη δεν μπορεί να υπερασπιστεί τα συμφέροντα και τις αξίες της στον κόσμο χωρίς ισχυρότερη εσωτερική πολιτική ενότητα, η οποία θα της έδινε τη δυνατότητα να μιλήσει τη «γλώσσα της ισχύος» και να αναπτύξει τα απαραίτητα μέσα και ικανότητες για να διαδραματίσει ισχυρότερο ρόλο στον κόσμο. Εάν η Ευρώπη δεν είναι πιο ενωμένη, οι παγκόσμιες σχέσεις θα διαμορφωθούν όχι μόνο από τη Ρωσία, αλλά και από την Κίνα, την Ινδία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες ηπειρωτικές δυνάμεις ή «μεγάλους χώρους». Ως εκ τούτου, υπάρχει σαφής και άμεση σχέση μεταξύ μιας ομοσπονδιακής πολιτικής ένωσης και της ικανότητας της Ευρώπης να προβάλλει την ισχύ της στο εξωτερικό.

Επιπλέον, είναι σήμερα αναγκαίο, περισσότερο από ποτέ, να δεσμευτούμε ότι θα εξετάσουμε ένα νέο κοινό σύστημα ασφάλειας και διατήρησης της ειρήνης στον πολυπολικό κόσμο, το «πλανητικό σύμφωνο συνύπαρξης» που ζήτησε ο Πάπας Φραγκίσκος.

Η διάβρωση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και οι αυξανόμενες παγκόσμιες ανισότητες

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο δόθηκαν δύο διαφορετικές λύσεις στο κοινωνικό ζήτημα (ταξικές σχέσεις μετά τη βιομηχανική επανάσταση). Η Σοβιετική Ένωση επέκτεινε στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη το μοντέλο του ολοκληρωτικού κομμουνισμού, ο οποίος εξάλειψε τις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες και το σύστημα της αγοράς στο σύνολό του. Από γεωπολιτική και πρακτική άποψη, οι χώρες έχασαν επίσης την κυριαρχία και την ανεξαρτησία τους έναντι της Μόσχας. Η αποτυχία αυτού του μοντέλου σε ανθρώπινο, οικονομικό και οικολογικό επίπεδο κατέστη εμφανής κατά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου το 1989 και με την προσχώρηση των πρώην κομμουνιστικών κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ. Αυτή ήταν μια σπουδαία στιγμή νίκης της ελευθερίας και της δημοκρατίας στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Μετά το 1945 η Δύση καθιέρωσε την κοινωνική οικονομία της αγοράς με βάση το μοντέλο της φιλελεύθερης δημοκρατίας, την οποία εγγυώνται το πλαίσιο ασφάλειας του ΝΑΤΟ και μια εθελοντική διαδικασία υπερεθνικής ολοκλήρωσης στη Δυτική Ευρώπη. Αυτή η παράλληλη δυναμική διασφαλίστηκε τόσο σε εγχώριο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο με ένα κοινωνικό σύμφωνο μεταξύ επιχειρηματιών και εργαζομένων και μια πολιτική συναίνεση μεταξύ χριστιανοδημοκρατών, φιλελευθέρων και κοινωνικών δημοκρατών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αρκετές χώρες της Δυτικής Ευρώπης ξεκίνησαν μια διπλή διαδικασία οικοδόμησης κρατών πρόνοιας και ολοκλήρωσης της ηπειρωτικής αγοράς. Ενώ οι εθνικές κυβερνήσεις ήταν υπεύθυνες για τη φορολόγηση, τις δημόσιες δαπάνες, τις κοινωνικές πολιτικές και τη μακροοικονομική διαχείριση, οι ευρωπαϊκές κοινότητες ήταν επιφορτισμένες με τη διασφάλιση των τεσσάρων θεμελιωδών ελευθεριών της αγοράς, της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων, υπηρεσιών, εργαζομένων και κεφαλαίων, καθώς και με τη συμμόρφωση με τους κανόνες ανταγωνισμού. Το μοντέλο αυτό παρουσίασε κάποιες ανισορροπίες εξαρχής, δεδομένου ότι η εθνική φορολογία μπορεί να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό στην αγορά, κάτι που ισχύει μέχρι σήμερα. Η δημιουργία μιας κοινής αγοράς χωρίς κοινό νόμισμα έθεσε επίσης προκλήσεις για τον θεμιτό ανταγωνισμό, δεδομένου ότι οι χώρες μπορούσαν να καταφύγουν σε νομισματικές υποτιμήσεις. Με την πάροδο του χρόνου αυτό οδήγησε στην υιοθέτηση του ευρώ και μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής, αλλά χωρίς δημοσιονομικό πύλωνα σε επίπεδο ΕΕ.

Παρ' όλα αυτά, επί τρεις δεκαετίες η Δυτική Ευρώπη γνώρισε συνεχή οικονομική ανάπτυξη με φόντο τις προσπάθειες ανασυγκρότησης, ισχυρούς δημόσιους τομείς, την κοινή αγορά και την ασφάλεια που παρείχαν οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ κατά διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Ο εκτεταμένος συνδικαλισμός και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις εξασφάλισαν υψηλούς μισθούς και καλές συνθήκες εργασίας για τις εργατικές τάξεις, σε συνδυασμό με δημόσια εκπαίδευση και δημόσια συστήματα υγείας. Ωστόσο, κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1970 αρκετοί κλυδωνισμοί, οι οποίοι ποίκιλαν από την κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος που βασιζόταν στην ισοτιμία μίας ουγκιάς χρυσού με το δολάριο των ΗΠΑ έως την αύξηση των τιμών του πετρελαίου και τις αυτόματες αυξήσεις των μισθών, προκάλεσαν χαμηλή ανάπτυξη και υψηλό πληθωρισμό, θέτοντας τέλος στη μεταπολεμική οικονομική άνθηση και στην αντίστοιχη πολιτική και κοινωνική συναίνεση. Έκτοτε, ο νεοφιλελευθερισμός έχει κυριαρχήσει στον δημόσιο λόγο, στην πολιτική σκέψη και στις οικονομικές πολιτικές σε ολόκληρο τον κόσμο ως απόρριψη της επικρατούσας κενσινιανής οπτικής της άμεσης μεταπολεμικής περιόδου.

Το νέο δόγμα επαγγελλόταν τα οφέλη των ελεύθερων αγορών, μεταξύ των οποίων το ελεύθερο εμπόριο και τον ανταγωνισμό των μισθών, εργασιακούς κανόνες, την ελευθέρωση της αγοράς προϊόντων και της αγοράς εργασίας, την ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων και των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα

και την χρηματιστικοποίηση της οικονομίας (συμπεριλαμβανομένης της ελευθέρωσης των λογαριασμών κεφαλαίου). Η μακροοικονομική πολιτική επικεντρώθηκε στη συγκράτηση του πληθωρισμού, των δημόσιων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους εις βάρος των κοινωνικών αναγκών, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και του περιβάλλοντος. Οι τεχνολογικές αλλαγές, ιδίως η μηχανοργάνωση και οι τηλεπικοινωνίες, σε συνδυασμό με την άρση των περιορισμών στις ροές κεφαλαίων, κατέστησαν δυνατή την άνοδο του χρηματιστικού καπιταλισμού.

Ο Ρόναλντ Ρήγκαν και η Μάργκαρετ Θάτσερ, οι δύο μεγάλοι νεοφιλελεύθεροι πολιτικοί ηγέτες της εποχής, άσκησαν ισχυρή επιρροή και στην ηπειρωτική Ευρώπη κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990, εις βάρος της κοινωνικής-χριστιανικής παράδοσης που βρίσκεται στον πυρήνα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου το 1989, παρότι σηματοδότησε πρωτίστως τον θρίαμβο της φιλελεύθερης δημοκρατίας έναντι του ολοκληρωτικού κομμουνισμού, έδωσε περαιτέρω ώθηση στην έννοια του ανταγωνισμού και στο ελεύθερο εμπόριο.

Επίσης, επιτάχυνε την παγκοσμιοποίηση σε χρηματοπιστωτικό και εμπορικό επίπεδο, καθώς ο πρώην κομμουνιστικός συνασπισμός ενσωματώθηκε στην παγκόσμια οικονομία της αγοράς.

Αυτό αναμφίβολα βοήθησε εκατομμύρια ανθρώπους να βγουν από τη φτώχεια, ιδίως στην Ασία, αλλά είχε επίσης ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες. Στον αναπτυσσόμενο κόσμο και στις χώρες που βρίσκονταν σε μεταβατικό στάδιο, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα προώθησαν και επέβαλαν αυστηρά προγράμματα προσαρμογής και μια «θεραπεία σοκ», με δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις. Παρόλα τα οφέλη της, η παγκοσμιοποίηση οδήγησε επίσης σε έναν ανταγωνισμό προς τα κάτω, στο πλαίσιο του οποίου τα έθνη-κράτη επιδόθηκαν στον αγώνα του ποιο θα προσφέρει πιο ευνοϊκές κανονιστικές συνθήκες στις πολυεθνικές εταιρείες. Η διάδοση του Διαδικτύου τη δεκαετία του 1990 πρόσθεσε μια επικοινωνιακή και πολιτιστική διάσταση στην παγκοσμιοποίηση μέσω της ταχύτερης και μεγαλύτερης ανταλλαγής ιδεών, αλλά, ελλείψει μιας δομής πραγματικής παγκόσμιας διακυβέρνησης, παρέμειναν έντονες επιφυλάξεις σε πολιτικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Τελικά, το νεοφιλελεύθερο πρότυπο βασίστηκε σε ένα διπλό μοντέλο: μια βαθιά ολοκληρωμένη παγκόσμια οικονομία σε έναν κόσμο διχασμένων εθνών-κρατών, όπου τα μεγαλύτερα κράτη και οι πολυεθνικές τους επικρατούν των ασθενέστερων.

Κατά τη διάρκεια της νεοφιλελεύθερης εποχής διαβρώθηκε επίσης η κοινωνική πρόνοια στα κράτη μέλη της ΕΕ. Η ΕΕ ελευθέρωσε τις ροές κεφαλαίου με τον υπόλοιπο κόσμο, επικεντρώθηκε στην εμβάθυνση της ενιαίας αγοράς και στη δρομολόγηση της νομισματικής ένωσης, αλλά χωρίς δημοσιονομική συνιστώσα σε επίπεδο Ένωσης. Εν τω μεταξύ, οι δημοσιονομικές εξουσίες των εθνικών

κυβερνήσεων διαβρώνονται από την αυξημένη κινητικότητα των περιουσιακών στοιχείων των μεγάλων χρηματοοικονομικών και βιομηχανικών επιχειρήσεων, η οποία μπορεί να προκαλέσει φυγή κεφαλαίων ή απώλεια θέσεων εργατών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα λιγότερο ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη και λιγότερο ομοιόμορφη κατανομή πλούτου και εισοδημάτων ανά τον κόσμο. Η παγκοσμιοποίηση έφερε μεγάλη ευημερία και βελτίωσε την ποιότητα ζωής πολλών, αλλά, στην άλλη όψη του νομίσματος, οι ανισότητες έγιναν πιο βαθιές, επήλθε μαζική καταστροφή του περιβάλλοντος, η κλιματική αλλαγή επιταχύνθηκε, πολλαπλασιάστηκαν οι συγκρούσεις και οι μεγάλες εταιρείες συνέχισαν να αυξάνονται.

Ωστόσο, ο τεράστιος κλυδωνισμός που προκάλεσε η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση του 2007-2008 ήταν μια σοβαρή προειδοποίηση. Προερχόμενη από την ανεπαρκώς ρυθμιζόμενη αγορά ενυπόθηκων δανείων στις ΗΠΑ, η κρίση εξαπλώθηκε γρήγορα σε ολόκληρο τον πλανήτη, δεδομένου του βαθμού χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας. Αρχικά, οι κυβερνήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο συμφώνησαν να αυξήσουν τις δημόσιες δαπάνες. Οι τράπεζες, και πολλές φορές οι μέτοχοί τους, διασώθηκαν με χρήματα των φορολογουμένων. Το 2010, ενόψει της ελληνικής κρίσης χρέους, η οποία μετατράπηκε σε κρίση του ευρώ, οι κυβερνήσεις της ΕΕ, υπό την πίεση της Γερμανίδας Καγκελαρίου, ακολούθησαν αντίστροφη πολιτική: επέβαλαν αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή και προσαρμογή των εργασιακών κανόνων, προκαλώντας δεύτερη ύφεση και ανεργία. Επιπλέον, οι εθνικές κυβερνήσεις δεν είχαν την ικανότητα ούτε τη βούληση να εκσυγχρονίσουν το κράτος πρόνοιας, κάτι το οποίο ενέτεινε τις αυξανόμενες ανισότητες, ιδίως μεταξύ των γενεών. Τα προοδευτικά επιτεύγματα όσον αφορά τη μείωση της ανισότητας, του αποκλεισμού και των διακρίσεων κατά των γυναικών, των ατόμων ΛΟΑΤΚΙ και των εθνοτικών μειονοτήτων πυροδότησαν περαιτέρω τον φόβο και τον θυμό ορισμένων ομάδων της κοινωνίας. Τα πολιτικά κόμματα που κυβερνούσαν κατά παράδοση στις χώρες της Ευρώπης, ιδίως τα κόμματα της αριστεράς, έχασαν τη λαϊκή στήριξη, και το ίδιο συνέβη στα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Τα εθνικά λαϊκιστικά κόμματα σημείωσαν άνοδο, υποσχόμενα μηδενικές αλλαγές ή ακόμη και την επιστροφή σε ένα φανταστικό ειδυλλιακό παρελθόν. Γίναμε μάρτυρες της αναζωπύρωσης του εθνικισμού και του αυταρχισμού, με αποτέλεσμα την αναχρονιστική επαναφορά της συζήτησης στο έθνος, το οποίο καταβαράθρωσε την ανθρωπότητα. Γνωρίζουμε ότι αυτός ο εθνικισμός δεν έχει τα ακριβή χαρακτηριστικά του φασιστικού εθνικισμού, αλλά είναι εξίσου ύπουλος διότι ισχυρίζεται ότι επιλύει τα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας με την οικοδόμηση τειχών και εμποδίων, την υπεράσπιση των συνόρων και του αίματος, τη συγκέντρωση των αποφάσεων σε κεντρικό επίπεδο και τη δυσανεξία στο διαφορετικό και το ξένο. Η πανδημία του κορονοϊού ενίσχυσε την επιστροφή του κοινού καλού και των δημόσιων υπηρεσιών ως πυλώνων της κοινωνίας, καθώς και την ανάγκη για βαθύτερη διεθνή

συνεργασία. Για να καταπολεμηθεί η κρίση των δημοκρατιών και να αποφευχθεί η αναβίωση των ολοκληρωτικών δογμάτων, πρέπει να επαναπροσδιοριστεί η οικονομική λειτουργία της ΕΕ, ώστε ο πολίτης να βρίσκεται στο επίκεντρό της. Η αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος δεν μπορεί να είναι ο μοναδικός δείκτης μέτρησης της οικονομικής και κοινωνικής προόδου. Χρειαζόμαστε έναν νέο ευρωπαϊκό ουμανισμό που θα βασίζεται στην ισορροπία μεταξύ της κοινωνίας, της αγοράς, του κράτους και του περιβάλλοντος.

Περιβαλλοντική καταστροφή και κλιματική κρίση

Η βιομηχανική επανάσταση του 18ου αιώνα και η συνεχιζόμενη τεχνολογική πρόοδος οδήγησαν στην έλευση της νεωτερικότητας και στη συνεχή μέση άνοδο των εισοδημάτων και του βιοτικού επιπέδου. Παράλληλα, όμως, αλλοίωσαν ριζικά τη φύση λόγω, μεταξύ άλλων, της υπερβολικής εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα, της απόρριψης επικίνδυνων καταλοίπων στον υδροφόρο ορίζοντα και της έκλυσης αερίων στην ατμόσφαιρα. Έτσι απλώς επιταχύνθηκε και μεγεθύνθηκε η καταστροφική επίδραση του ανθρώπου στη φύση, την οποία ξεκίνησε ο *Homo sapiens* πριν από χιλιάδες χρόνια. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες που εκμεταλλεύονται τη φύση εδώ και αιώνες έχουν σήμερα σοβαρές συνέπειες για την υγεία και έχουν καταστρέψει τη βιοποικιλότητα και το οικοσύστημα. Οι επακόλουθες οικολογικές ανησυχίες άρχισαν να αποκτούν ρεύμα τη δεκαετία του 1970, όταν εμφανίστηκαν οι πρώτες ενδείξεις ρύπανσης των ποταμών, αύξησης των ποσοστών καρκίνου, εξαφάνισης ειδών, όξινης βροχής, διάτρησης της στιβάδας του όζοντος και υπερθέρμανσης του πλανήτη. Η νέα οικολογική συνείδηση ενισχύθηκε στην Ευρώπη μέσω του πολιτικού κινήματος των Πρασίνων, το οποίο έχει ενταχθεί πλέον στις φιλοευρωπαϊκές πολιτικές δυνάμεις μαζί με τους χριστιανοδημοκράτες, τους φιλελεύθερους, τους σοσιαλδημοκράτες και τη νέα αριστερά. Η εμβληματική σειρά εκθέσεων της «Λέσχης της Ρώμης» για τα όρια της ανάπτυξης (*Limits to Growth*) έφερε στο προσκήνιο τους περιορισμούς του πλανήτη όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, ενώ η έκθεση Brundtland εισήγαγε τη βασική ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, η οικολογική διάσταση έπρεπε να ενσωματωθεί στο οικονομικό σύστημα. Χάρη στην παγκόσμια συνεργασία κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 κατέστη εφικτό να αντιστραφεί η καταστροφή της στιβάδας του όζοντος με την απαγόρευση των χλωροφθορανθράκων (CFC). Σχεδόν ταυτόχρονα στην Ευρώπη, η Ένωσή μας αντιμετώπισε με μεγαλύτερη σοβαρότητα από ό,τι τα κράτη μέλη τα περιβαλλοντικά προβλήματα, επιβάλλοντας αυστηρούς κανονισμούς για την προστασία των υδάτων και των δασών, την ανάγκη διενέργειας εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τις παραγωγικές δραστηριότητες και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Ωστόσο, η υπερθέρμανση του πλανήτη, η οποία είναι αποτέλεσμα της μακροχρόνιας θέρμανσης της

επιφάνειας της Γης, έχει διακρατικές συνέπειες και καταστροφικές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών σε ολόκληρο τον κόσμο, αποτελώντας το πιο χαρακτηριστικό διεθνικό δημόσιο κακό, όπως διαπιστώθηκε κατά τη διάσκεψη κορυφής του Ρίο για τη Γη το 1992. Η συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα του 2016 αποτελεί θεμελιώδες ορόσημο αυτής της διαδικασίας, η οποία εξακολουθεί να απέχει από τους στόχους της, λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη στο πλαίσιο μιας ολοένα πιο ενεργοβόρας παγκόσμιας οικονομίας.

Από τη δεκαετία του 1980 κάθε δεκαετία είναι θερμότερη από την προηγούμενη. Ωστόσο, η κλιματική αλλαγή επιταχύνθηκε κατά το δεύτερο ήμισυ της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Η περίοδος 2015-2019 ήταν η θερμότερη πενταετία που καταγράφηκε ποτέ, με πρωτοφανή αύξηση των συγκεντρώσεων αερίου του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα. Αυτό αντικατοπτρίστηκε και σε άλλους δείκτες, όπως η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η απώλεια πάγου και τα ακραία καιρικά φαινόμενα, με επαναλαμβανόμενους ξηρότερους χειμώνες, ξηρασίες και καύσωνες κατά τη θερινή περίοδο. Η παγκόσμια θερμοκρασία αυξήθηκε κατά 1,1 °C σε σχέση με το προβιομηχανικό επίπεδο και κατά 0,2 °C σε σύγκριση με την περίοδο 2011-2015. Τα θερμότερα επτά χρόνια που καταγράφηκαν ποτέ είναι όλα μεταγενέστερα του 2015 και μεταξύ αυτών το 2016, το 2019 και το 2020 είναι τα τρία θερμότερα. Το 2021 ήταν επίσης εξαιρετικά θερμό. Ο Καναδάς κατέγραψε +49 °C κατά τη θερινή περίοδο, ενώ στη Σιβηρία οι χειμερινοί μέσοι όροι παραμένουν στους -46 °C. Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά θερμοκρασίας ανά τον κόσμο μπορεί να φτάσει σχεδόν τους 100 βαθμούς από το ένα ημισφαίριο στο άλλο. Το καλοκαίρι του 2022 ήταν ιδιαίτερα δύσκολο για την Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο. Οι επαναλαμβανόμενοι καύσωνες που ξεκίνησαν από τον Ιούνιο και οι εξαιρετικά περιορισμένες βροχοπτώσεις κατά τη διάρκεια του χειμώνα και της άνοιξης είχαν καταστροφικές επιπτώσεις στη γεωργία και στη στάθμη των ποταμών, όπως του Ρήνου, με τραγικό απολογισμό σε ανθρώπινες ζωές, λόγω της ζέστης και των δασικών πυρκαγιών αποκαλυπτικών διαστάσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη και πέρα από τη λεκάνη της Μεσογείου. Ο Ιούλιος του 2022 ήταν ένας από τους τρεις θερμότερους που έχουν καταγραφεί μετά το 1991. Το 60 % του εδάφους της Ευρώπης πλήττεται από σοβαρή ξηρασία.

Αυτή η επιταχυνόμενη κλιματική αλλαγή και οι συνέπειές της αποτελούν πρωτοφανή καταστροφή για την ανθρωπότητα και, εάν δεν ληφθούν δραστικά μέτρα, θα φέρουν τα κλιματικά και περιβαλλοντικά συστήματα της Γης σε μη αναστρέψιμα σημεία καμπίς. Σε ολόκληρο τον κόσμο γίναμε μάρτυρες αλλαγών που οδήγησαν σε έξαρση ή ύφεση φαινομένων βροχοπτώσεων τα οποία δεν εντάσσονται στην κανονική πορεία της φύσης. Οι πυρκαγιές και οι θάνατοι ηλικιωμένων λόγω της ζέστης είναι μερικές μόνο από τις συνέπειες αυτής της επιταχυνόμενης αλλαγής που βιώνει ο πλανήτης. Εκατομμύρια

άνθρωποι γίνονται κάθε χρόνο πρόσφυγες ως άμεση συνέπεια των κλιματικών καταστροφών. Η απερίμωση είναι επίσης μια διαδικασία που συνδέεται στενά με την κλιματική αλλαγή και έχει οδηγήσει στην απώλεια βιοποικιλότητας σε πολλές περιοχές του κόσμου. Η συνεχιζόμενη εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα ευθύνεται όχι μόνο για την αύξηση της θερμοκρασίας, αλλά και για την ατμοσφαιρική ρύπανση. Τα σενάρια που μπορούν να προκύψουν εάν δεν αλλάξουμε αμέσως τις συνήθειές μας, και κυρίως τις πολιτικές μας, είναι σχεδόν δυστοπικά. Είναι άκρως σημαντικό και επείγον να πραγματοποιηθούν αλλαγές πολιτικής που συντονίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι καταναλωτές από μόνοι τους μπορούν να μειώσουν μέρος μόνο του δικού τους αποτυπώματος άνθρακα.

Οι κίνδυνοι που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή είναι πολλοί, όμως τα κύματα καύσωνα και οι συνεπακόλουθες δασικές πυρκαγιές συγκαταλέγονται ανάμεσα στους κινδύνους για τους οποίους απαιτείται η πλέον επείγουσα λύση. Εκατομμύρια εκτάρια έχουν καεί σε ολόκληρο τον κόσμο από τις αρχές του αιώνα λόγω της σφοδρής θερινής ζέστης και της ολοένα μεγαλύτερης ξηρότητας στην ατμόσφαιρα. Οι πυρκαγιές σε ολόκληρο τον κόσμο, όπως αυτές του 2021 στην Αυστραλία, τον Καναδά, την Καλιφόρνια και τη Μεσόγειο και οι πυρκαγιές στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2022 (φέτος στην ΕΕ έχουν καεί μέχρι στιγμής 657.988 εκτάρια), εκτός από τις επιπτώσεις στις καλλιέργειες ή την καταστροφή σπιτιών, υπονομεύουν τη βιοποικιλότητα του κόσμου μας, η οποία αποτελεί έναν πλούτο που πρέπει να προστατευθεί. Όταν τα δάση καίγονται εξανεμίζεται η δυνατότητα δέσμευσης CO₂ μέσω των δασών. Τα φαινόμενα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή θα αυξηθούν σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Η ρύπανση αποτελεί επίσης επείγον ζήτημα για τη σημερινή γενιά. Το πλαστικό, που προέρχεται από το πετρέλαιο, αποτελεί πλέον τον συνδετικό κρίκο που συνδέει όλες τις χώρες του κόσμου. Πρόκειται για μια ουσία στην οποία βασίζονται πολλά από τα σύγχρονα αγαθά που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας. Το πλαστικό έφθασε στους ωκεανούς μας, έχει ρυπάνει τις θάλασσες και έχει διεισδύσει στις κοινωνίες μας, αποτελώντας ένα απόβλητο που είναι δύσκολο να απορριφθεί. Έχει εισέλθει στον οργανισμό μας με τη μορφή των μικροπλαστικών, τα οποία είναι σχεδόν παντού, ακόμη και στο νερό των πηγών στις κορυφές των βουνών. Η Μεσόγειος Θάλασσα κινδυνεύει να χάσει τη βιοποικιλότητα και την ομορφιά της. Η χλωρίδα στους ωκεανούς μας, οι οποίοι υπομένουν τη βία που τους ασκείται καθημερινά, έχει αρχίσει να εξαντλείται. Μεγάλο τμήμα της τεράστιας μάζας απορριμμάτων στον Ειρηνικό Ωκεανό αποτελείται από το πλαστικό των αλιευτικών δικτύων. Η ακτιβιστική δράση ή η επιλογή μερίδας του πληθυσμού να ακολουθεί χορτοφαγική ή αμιγώς χορτοφαγική διατροφή δεν αρκεί για την ανάσχεση αυτών των καταστροφικών τάσεων. Για να είναι

αυτές οι πρακτικές αποτελεσματικές στην πράξη, είναι απαραίτητο να συμμετέχουν πλήρως όσοι ζουν κοντά στη θάλασσα σε καθημερινή βάση, όπως οι αλιείς, οι πραγματικοί προστάτες των θαλασσών.

Η μεταβολή της ισορροπίας του κόσμου αντανακλάται επίσης στην αδυναμία δημιουργίας βιώσιμων συστημάτων διάθεσης και ανακύκλωσης απορριμμάτων, με αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό του σύγχρονου ανθρώπου σε έναν φαύλο κύκλο όπου ο κανόνας είναι η κατανάλωση και η απόρριψη, χωρίς κανένα μέλημα για την αναβάθμιση ή την ανακύκλωση ενός αντικειμένου. Η υπερβολική παραγωγή μετατρέπει τη σύγχρονη κοινωνία μας σε σκουπιδότοπο. Επιπλέον, δεδομένου του μεγάλου μεγέθους του πληθυσμού της Γης, η κατανάλωση και η παραγωγή αυξάνονται σταθερά, με αποτέλεσμα το οικολογικό αποτύπωμα και το αποτύπωμα άνθρακα των κατοίκων των βιομηχανικών χωρών να είναι υπερπολλαπλάσιο του αποτυπώματος κατοίκων άλλων περιοχών.

Αυτό αφορά όχι μόνο τη συσσώρευση αποβλήτων και απορριμμάτων σε ολόκληρο τον πλανήτη, αλλά και τα επισιτιστικά συστήματα της ανθρωπότητας. Η εντατική κτηνοτροφία, οι μονοκαλλιέργειες γεωργικών προϊόντων και οι εντατικές παράνομες αλιευτικές πρακτικές αποτελούν ηθικά —και όχι μόνο— προβλήματα της σημερινής εποχής. Για την εκτροφή βοοειδών καταναλώνονται τεράστιες ποσότητες σιτηρών σε μαζική βιομηχανική κλίμακα, ενώ η σχέση μεταξύ καταναλισκόμενης ενέργειας και παραγωγής είναι άκρως αρνητική. Η αυξανόμενη επιθυμία για κρέας οδηγεί σε περιβαλλοντική καταστροφή και απώλεια βιοποικιλότητας, όπως στο δάσος του Αμαζονίου, το οποίο ισοπεδώθηκε ώστε να καταστεί δυνατή η μονοκαλλιέργεια σιτηρών που θα χρησιμοποιηθούν για εντατική κτηνοτροφία, τη στιγμή που σε πολλά μέρη του κόσμου εξακολουθεί να υπάρχει πείνα. Εκτός από την απώλεια της παγκόσμιας βιοποικιλότητας, η παραγωγή και η υπερβολική κατανάλωση κρέατος ευθύνονται επίσης για την υπερθέρμανση του πλανήτη, καθώς και για πολλά προβλήματα υγείας, λόγω της χρήσης αντιβιοτικών στα σιτηρά με τα οποία τρέφονται τα ζώα (πλέον απαγορεύονται στην Ευρώπη), τα οποία προκαλούν την εμφάνιση νέων ιών και βακτηρίων που μπορούν επίσης να μεταδοθούν στον άνθρωπο.

Κατάσταση έκτακτης ανάγκης στον τομέα της υγείας

Τον Νοέμβριο του 2019 εμφανίστηκε ένας νέος ιός στον πλανήτη. Το πρώτο κρούσμα εκδηλώθηκε στη Γουχάν, μια πόλη της κεντρικής Κίνας, και από εκεί ο ιός εξαπλώθηκε γρήγορα σε ολόκληρο τον κόσμο φθάνοντας σε κλίμακα πανδημίας και αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά τη ματαιότητα των συνόρων. Ο ιός, ο οποίος ονομάστηκε Covid-19 το 2020 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, μεταδόθηκε στον πληθυσμό ολόκληρου του κόσμου. Ήταν η μεγαλύτερη υγειονομική κρίση που παρατηρήθηκε

μετά το 1918, όταν σημειώθηκε η έξαρση της λεγόμενης ισπανικής γρίπης. Έως τα μέσα Αυγούστου του 2022 είχαν σημειωθεί 6.428.661 θάνατοι παγκοσμίως και είχαν καταγραφεί 587.396.589 κρούσματα. Οι αριθμοί αυτοί ήταν πιθανότατα ακόμη μεγαλύτεροι, καθώς πολλά αυταρχικά καθεστάτα ανέφεραν λιγότερα αριθμητικά στοιχεία από τα πραγματικά.

Αυτή η νέα πρόκληση συνδέεται επίσης με την περιβαλλοντική κρίση, διότι ο ιός Covid-19 μπορεί να έχει μεταδοθεί από τη φύση στον άνθρωπο λόγω ανεπαρκών προδιαγραφών υγείας των ζώων και υγιεινής των τροφίμων και της συνεχιζόμενης απώλειας βιοποικιλότητας, ή μπορεί να έχει δημιουργηθεί ή τροποποιηθεί στο πλαίσιο πειραμάτων και να έχει διαφύγει κατά λάθος από εργαστήριο. Ωστόσο, αυτό το δεύτερο σενάριο δεν είναι πιο ευοίωνο, καθώς αποκαλύπτει την επικινδυνότητα των ερευνών για ιούς υψηλού κινδύνου που διεξάγονται σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η νόσος COVID-19 εξαπλώνεται ταχύτερα από τη γρίπη και είναι πιο θανατηφόρα. Ως εκ τούτου, τα εθνικά συστήματα υγείας στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των μονάδων εντατικής θεραπείας, έφθασαν σε σημείο κορεσμού με τον κίνδυνο να καταρρεύσουν στις αρχές του χειμώνα του 2020. Σε ολόκληρη την Ένωση οι κυβερνήσεις των κρατών μελών επέβαλαν αυστηρούς περιορισμούς κυκλοφορίας και κλείσιμο των επιχειρήσεων, με σκοπό τον έλεγχο της πανδημίας έως την ανάπτυξη εμβολίων, κάτι το οποίο είχε, ωστόσο, καταστροφικές συνέπειες για τους εργαζομένους και τις εταιρείες, τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ψυχική υγεία. Οι περισσότερες κυβερνήσεις παρείχαν εισοδηματική στήριξη με προγράμματα προσωρινής αργίας τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από την ΕΕ (πρόγραμμα SURE).

Η πανδημία κατέστησε σαφές ότι η μεμονωμένη δράση σε επίπεδο κρατών μελών ήταν αναποτελεσματική και άنيση, καθώς οι εθνικές κυβερνήσεις επιδόθηκαν σε ανταγωνισμό για την εξασφάλιση περιορισμένων πόρων (μασκών, εξοπλισμού κ.λπ.), και παράλληλα υπονόμευσε τον χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας Σένγκεν. Τελικά, η Ένωση συνειδητοποίησε ότι απαιτούνταν δυναμική δράση. Το καλοκαίρι του 2020 γεννήθηκαν δύο νέες ενώσεις: η Ένωση Υγείας, σε εμβρυϊκή μορφή, με κοινό σύστημα για την αγορά εμβολίων και η εκκολαπτόμενη χρηματοπιστωτική και δημοσιονομική ένωση (το σχέδιο ανάκαμψης για την Ευρώπη με επενδύσεις ύψους 750 δισ. ευρώ).

Τα εμβόλια αναπτύχθηκαν με πρωτοφανή ταχύτητα το 2020. Έχουν αποδειχθεί ο αποτελεσματικότερος τρόπος περιορισμού της πανδημίας, σε συνδυασμό με τη χρήση μασκών σε εσωτερικούς χώρους. Ωστόσο, η διεθνής συνεργασία δεν κατάφερε να εξασφαλίσει την ισότιμη διάθεσή τους στο σύνολο της ανθρωπότητας και ειδικά στις φτωχότερες χώρες, παρά τις προσπάθειες στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας COVAX.

Η νόσος COVID-19 άλλαξε τον κόσμο όπως και οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου: μετά την 11η Σεπτεμβρίου δόθηκε προτεραιότητα στην ασφάλεια, με νέους ελέγχους στα σύνορα και τις μετακινήσεις και με προσήλωση στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ενώ η πανδημία έθεσε τη δημόσια υγεία στο επίκεντρο της κοινωνίας, με πιο θετικές συνέπειες. Οργανώνονται ετήσιες εκστρατείες εμβολιασμού κατά του ιού για το σύνολο του πληθυσμού και συγκεντρώνονται πρόσθετοι χρηματοδοτικοί πόροι για τα συστήματα υγείας και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας.

Επιπλέον, μετά τον χειμώνα του 2020, πολλές πτυχές της κοινωνίας τέθηκαν σε δοκιμασία. Οι εθνικές κυβερνήσεις και η ΕΕ θα πρέπει να αξιοποιήσουν την ευκαιρία ώστε να επανεξετάσουν την κλίμακα των αξιών που θα αναδειχθούν και τις δέσμες πολιτικών που πρέπει να εφαρμοστούν τα επόμενα χρόνια. Μπορεί η πανδημία να έχει αποτελέσει παγκόσμιο τραύμα, ωστόσο θα μπορούσε να μας βοηθήσει να συνειδητοποιήσουμε ότι είμαστε μια ενιαία ανθρωπότητα. Οι συνθήκες ζωής μας στη Γη είναι αβέβαιες. Ας επικεντρωθούμε σε αυτά που έχουν πραγματικά σημασία, την ελευθερία, την ισότητα, την υγεία, την ευημερία, την αλληλεγγύη και την προστασία της φύσης, αγαθά τα οποία είναι δυνατόν να εξασφαλιστούν στο σύνολό τους με ένα πιο ενωμένο, δημοκρατικό και συνεργατικό παγκόσμιο σύστημα.

Αύξηση των μεταναστευτικών ροών

Η μετάβαση από έναν τόπο σε άλλον είναι μια φυσική ανθρώπινη δραστηριότητα, τόσο παλιά όσο και η ανθρωπότητα, που δεν εξαρτάται από σύνορα, τα οποία αποτελούν τεχνητή ανθρώπινη δημιουργία.

Οι παγκόσμιες μετακινήσεις ανθρώπων δεν είναι συνήθως εθελοντικές, συχνά προκαλούνται από την ανάγκη διαφυγής από συγκρούσεις και διώξεις, σε αναζήτηση ασφάλειας. Τα μεταναστευτικά ρεύματα ευνοούνται από το γεγονός ότι δεν υπάρχει ισότιμη ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη που να περιλαμβάνει ένα σύνολο εγγυημένων ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Ειδικότερα, το δικαίωμα ασύλου αποτελεί επικουρικό μέσο αντιστάθμισης της έλλειψης εγγυημένων δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη, τα οποία προβλέπονται σε κάποιον βαθμό στο πλαίσιο της Σύμβασης της Γενεύης. Η Ευρώπη και η Δύση, οι οποίες θεωρούνται ευημερούσες κοινωνίες με το πιο ανεπτυγμένο σύνολο δικαιωμάτων, είναι εύλογα οι προορισμοί όσων προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο, τις διώξεις και την έλλειψη ευκαιριών. Επιπλέον, η υποβάθμιση των οικοτόπων αυξάνει τις μεταναστευτικές κινήσεις που έχουν ως κίνητρο την αναζήτηση καλύτερων περιβαλλοντικών συνθηκών και πόρων.

Κατά παράδοξο τρόπο, η κρατοκεντρική νεοφιλελεύθερη τάξη που επικρατεί από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 βασίζεται στη μεγιστοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και εξαιρετικά ευκατάστατων ατόμων, περιορίζοντας την ίδια στιγμή την κυκλοφορία των απλών ανθρώπων και των εργαζομένων, ιδίως στον Παγκόσμιο Νότο. Δεδομένων των αυξανόμενων παγκόσμιων ανισοτήτων και δημογραφικών ανισορροπιών, αυτή δεν είναι απλώς μια θεωρητική αντίφαση. Οι φόβοι στον τομέα ασφάλειας μετά την 11η Σεπτεμβρίου ενίσχυσαν την τάση αυτή, με τη διαρκή αύξηση της γραφειοκρατίας όσον αφορά τους ελέγχους, τις απαιτήσεις, τα τέλη, τις αιτήσεις θεώρησης κ.λπ. στον ανεπτυγμένο κόσμο. Τα κράτη μέλη της ΕΕ μείωσαν σταθερά τη χορήγηση θεωρήσεων εργασίας κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα, γεγονός το οποίο έχει ευνοήσει την εξεύρεση παράτυπων και επικίνδυνων μεταναστευτικών οδών, με αποτέλεσμα συνεχείς και απαράδεκτες ανθρώπινες απώλειες στη Μεσόγειο, στον Ατλαντικό και στα χερσαία σύνορα, σε συνδυασμό με την απάνθρωπη, παράνομη και συνεχώς αυξανόμενη πρακτική της επαναπροώθησης.

Ο κίνδυνος να δημιουργηθεί μια «Ευρώπη-φρούριο» έχει αρχίσει να διαφαίνεται στον ορίζοντα, σαν ένα Άστρο του Θανάτου, εξαιτίας της έντονης πολιτικοποίησης αυτού του ζητήματος από τον ακροδεξιό και τον εθνικιστικό λαϊκισμό. Αυτές οι εξτρεμιστικές πολιτικές δυνάμεις κατόρθωσαν να πλαισιώσουν τον δημόσιο διάλογο για τη μετανάστευση με φόβο, ρατσιστικά στερεότυπα και ξενοφοβική ρητορική, ενώ οι δημοκρατικές δυνάμεις, φοβούμενες την εκλογική ήττα, δεν έχουν καταβάλει σοβαρές προσπάθειες να διαμορφώσουν ένα εναλλακτικό και θετικό αφήγημα που να βασίζεται σε αξίες και γεγονότα.

Από τη δεξιά έως την αριστερά, οι κυβερνήσεις αποδέχθηκαν συμφωνίες με γειτονικές χώρες. Στο

πλαίσιο των περισσότερων εξ αυτών οι μετανάστες πωλούνται ως σκλάβοι και βασανίζονται σε κέντρα κράτησης, όπως στη Λιβύη, όπου ο ΟΗΕ έχει καταγγείλει εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Οι συμφωνίες αυτές, αντί να αντιμάχονται τους διακινητές και τις τοπικές παραστρατιωτικές ομάδες, ενισχύουν και νομιμοποιούν το έργο τους. Ταυτόχρονα, η συνοριακή αστυνομία που χρηματοδοτείται από την ΕΕ απομακρύνει τους μετανάστες (τις περισσότερες φορές ξυλοκοπώντας τους και ενίοτε πυροβολώντας τους), παραβιάζοντας συνεχώς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Χάρη στα βίντεο πολιτών και στα δημοσιογραφικά ρεπορτάζ, ο κόσμος γνωρίζει τη βίβανυση μεταχείριση των μεταναστών από τους συνοριοφύλακες στη Βοσνία και στην Κροατία τον χειμώνα του 2021, καθώς και τη μεταχείριση που εξακολουθούν να επιφυλάσσουν στους μετανάστες οι ελληνικές, πολωνικές και λιθουανικές αρχές.

Παρατηρείται επίσης αύξηση του φαινομένου εργαλειοποίησης των μεταναστών για την άσκηση πίεσης στην Ένωση, καθώς είναι γνωστό ότι ο φόβος της μετανάστευσης είναι ένα από τα αδύναμα σημεία πολλών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Η ρητορική του φόβου έχει στραφεί εναντίον της Ευρώπης, προκαλώντας μας ένα γεωστρατηγικό πλήγμα. Αντ' αυτής, είναι αναγκαίο ένα νέο αφήγημα το οποίο θα απευθύνεται στα αγαθά ένστικτα των ανθρώπων, υπενθυμίζοντάς τους ότι είναι εγγενώς μέλη της παγκόσμιας ανθρώπινης κοινωνίας, τονίζοντας παράλληλα τα κοινωνικά, πολιτιστικά και ακόμη και γενετικά οφέλη των μεικτών κοινοτήτων, καθώς και την ανάγκη δημογραφικής αναζωογόνησης ενός ευρωπαϊκού πληθυσμού που συρρικνώνεται και γίνεται διαρκώς γηραιότερος. Η Ευρώπη διανύει έναν δημογραφικό χειμώνα. Ο πληθυσμός της γηράσκει και τα ποσοστά γεννήσεων είναι χαμηλά. Έως το 2050 ο πληθυσμός της Ευρώπης θα μειωθεί κατά περίπου 49 εκατομμύρια άτομα, γεγονός που συνεπάγεται δραματική απώλεια ταλέντων και μείωση του εργατικού δυναμικού. Εν τω μεταξύ, η Ασία και η Αφρική παρουσιάζουν εκ διαμέτρου αντίθετη τάση, με τον αριθμό των νεογέννητων να αυξάνεται διαρκώς, ενώ εκτιμάται ότι ο πληθυσμός της Αφρικής θα ανέλθει σε 2,5 δισεκατομμύρια κατοίκους έως το 2050 και της Ασίας σε 5,3 δισεκατομμύρια.

Το 2019 τα άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας αντιπροσώπευαν μόλις το 0,6 % του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ και οι παράτυπες διελεύσεις των συνόρων αντιστοιχούσαν σε μόλις 100.000 άτομα. Ως εκ τούτου, πρόκειται για μια απολύτως αποδεκτή εισροή, με πολιτικές μετεγκατάστασης για τα άτομα που φθάνουν στα σύνορά μας στις διάφορες χώρες της Ένωσης. Επίσης, το 2019 η συνολική καθαρή μετανάστευση προς την ΕΕ αντιστοιχούσε σε 1,5 εκατομμύρια άτομα. Χωρίς τη μετανάστευση, ο ευρωπαϊκός πληθυσμός θα είχε συρρικνωθεί κατά μισό εκατομμύριο το 2019 λόγω του συνδυασμού μειωμένων γεννήσεων, αυξημένων θανάτων και μειωμένων καθαρών μεταναστευτικών ροών.

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού στην Ευρώπη, οι οποίες αφορούν εργαζομένους υψηλής αλλά και χαμηλότερης ειδίκευσης. Οι δημογραφικές τάσεις δείχνουν ότι το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στην ΕΕ θα αντιστοιχεί σε περίπου ένα τρίτο του πληθυσμού έως το 2050, εντείνοντας περαιτέρω τις υφιστάμενες διαρθρωτικές ανάγκες στην αγορά εργασίας της ΕΕ. Η διευκόλυνση της νόμιμης μετανάστευσης συνεπάγεται σημαντική προστιθέμενη αξία για την Ευρώπη. Η αδυναμία αντιμετώπισης ζητημάτων που σχετίζονται με την προσφορά, όπως η περιορισμένη άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών, θα μπορούσε να κοστίσει στην ΕΕ έως και 74 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως, ενώ η αδυναμία αντιμετώπισης ζητημάτων που σχετίζονται με τη ζήτηση, όπως η διευκόλυνση της πρόσβασης σε νόμιμη εργασία για τους υπηκόους τρίτων χωρών που βρίσκονται ήδη στην ΕΕ ή η καθιέρωση νέων νόμιμων διαύλων εισόδου των μεταναστών στην ΕΕ, θα μπορούσε να κοστίσει έως και 37,6 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως. Ενώ πολλοί στην Ευρώπη επιμένουν στην ανάλυση της μετανάστευσης με κάθε κόστος, ακόμη και εις βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα μεγάλα εμπόδια στη νόμιμη μετανάστευση μειώνουν την ελκυστικότητα της Ευρώπης σε παγκόσμιο επίπεδο για τους εργαζομένους ανεξαρτήτως επιπέδου δεξιοτήτων, γεγονός που καθιστά την ΕΕ λιγότερο ανταγωνιστική. Ήδη σήμερα το 80 % των Αφρικανών που εξετάζουν το ενδεχόμενο να μεταναστεύσουν δεν ενδιαφέρονται να εγκαταλείψουν την αφρικανική ήπειρο. Επομένως, η Ευρώπη πρέπει να βγει από τον «δημογραφικό χειμώνα» της λαμβάνοντας μέτρα που διευκολύνουν την ασφαλή, νομότυπη και νόμιμη μετανάστευση, όπως αναφέρεται στο Παγκόσμιο Σύμφωνο του ΟΗΕ, και προωθώντας ενεργές πολιτικές για τη γεννητικότητα. Διαφορετικά, ο φόβος του επικίνδυνου ξένου, ο οποίος πηγάζει από τις υποτιθέμενες ανυπέβλητες διαφορές μεταξύ πολιτισμών και «φυλών» θα οδηγήσει την Ευρώπη και την Αφρική στην εξαθλίωση και θα αυξήσει τη ριζοσπαστικοποίηση, τόσο στις μουσουλμανικές χώρες (με τραγικές συνέπειες για την οικονομία και τον τουρισμό) όσο και στον δυτικό κόσμο. Το σημαντικότερο μοντέλο που έχει γραφτεί στην ιστορία και εκφράζει την επιθυμία για μια ανοικτή κοινωνία βρίσκεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Θα πρέπει να γνωρίζουμε την ύπαρξη του και να το χρησιμοποιούμε με σύνεση.

Η ψηφιακή επανάσταση

Η ροή πληροφοριών, είτε μεταδίδονται μέσω του έντυπου Τύπου είτε στα κοινωνικά δίκτυα του διαδικτύου μέσω έξυπνων τηλεφώνων, είναι εξ ορισμού ένα διεθνικό φαινόμενο. Η ψηφιακή επανάσταση, η οποία ξεκίνησε το δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα, έδωσε στην ανθρωπότητα την δυνατότητα να συνδέσει ολόκληρο τον πλανήτη σε πραγματικό χρόνο. Παρότι πολλοί πολίτες σε ολόκληρο τον κόσμο εξακολουθούν να μην έχουν πρόσβαση σε ψηφιακές τεχνολογίες, οι άνθρωποι

σήμερα μπορούν να πληροφορηθούν για κάθε είδους θέμα και να ενημερωθούν σχετικά με την παγκόσμια επικαιρότητα με ταυτόχρονο και άμεσο τρόπο. Το 2019 το 47 % των ανθρώπων στον αναπτυσσόμενο κόσμο και το 86,6 % στις ανεπτυγμένες χώρες έκαναν χρήση του διαδικτύου. Πρόκειται για ένα θετικό γεγονός για την ανθρώπινη εξέλιξη, καθώς δίνεται στους ανθρώπους η δυνατότητα να ανταλλάσσουν ιδέες ταχύτερα και να συνδέονται με τον κόσμο που τους περιβάλλει. Παράλληλα, οι άνθρωποι έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με πραγματικότητες τις οποίες θα ήταν αδύνατο να προσεγγίσουν αν δεν είχε επέλθει αυτή η επανάσταση.

Ωστόσο, ακόμη και αν η συγχώνευση των τηλεπικοινωνιών και του διαδικτύου μπορεί να διασχίσει εύκολα τα εθνικά σύνορα, έχει αποδειχθεί ότι οι αυταρχικές κυβερνήσεις προσαρμόζονται ιδιαίτερα αποτελεσματικά στις νέες συνθήκες, περιορίζοντας την ελεύθερη ροή πληροφοριών και επικοινωνιών στις χώρες τους, δημιουργώντας δομές ενδοδικτύου ελεγχόμενες από το κράτος οι οποίες υπόκεινται σε λογοκρισία και είναι, με διάφορους τρόπους, στεγανοποιημένες έναντι του παγκόσμιου διαδικτύου, όπως το σύστημα λογοκρισίας «Great Firewall» (Μεγάλο Τείχος Προστασίας) της Κίνας.

Η ψηφιακή επανάσταση αλλάζει το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και πολιτικό παράδειγμα. Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες πτυχές της τεχνολογίας των επικοινωνιών είναι ότι επικαιροποιείται συνεχώς και προσαρμόζεται στις παγκόσμιες τάσεις. Οι εταιρείες, οι τράπεζες και τα φορολογικά συστήματα, καθώς και πολλές άλλες κρατικές υποδομές έχουν ψηφιοποιήσει το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων τους, με αποτέλεσμα να εξοικονομούν χρόνο και κόστος, αλλά παράλληλα έχουν εξαλείψει τη δυνατότητα φυσικής πρόσβασης σε ορισμένες από τις υπηρεσίες τους, γεγονός που επιβαρύνει περαιτέρω τους φτωχούς και τους ηλικιωμένους πολίτες.

Πράγματι, παρότι η ψηφιακή επανάσταση έχει προσφέρει τόσες πολλές δυνατότητες στους ανθρώπους, υπάρχουν πολλές σκοτεινές και ανησυχητικές πτυχές. Η υπερβολική εξάρτηση από την ψηφιακή επικοινωνία, μια τάση που ενισχύεται περαιτέρω από την πρακτική της τηλεργασίας που επεκτάθηκε λόγω της πανδημίας, αυξάνει την κοινωνική απομόνωση και τον κυβερνοεκφοβισμό, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας. Μια μερίδα των νέων αρέσκονται στην αυτοπροβολή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προτιμώντας μια ζωή που βασίζεται στις εντυπώσεις αντί στην ουσία.

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και η ιδιωτική ζωή δεν προστατεύονται επαρκώς σε διεθνές επίπεδο, τη δε μεγάλη εμπορική τους αξία καρπώνονται οι εταιρείες και όχι οι πραγματικοί κάτοχοί τους, οι πολίτες.

Ο καθένας (συμπεριλαμβανομένων των λεγόμενων μποτ) μπορεί να εκφράζει απόψεις και γνώμες —

είτε είναι αληθείς και βασίζονται σε γεγονότα είτε όχι— στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στο διαδίκτυο γενικότερα, με αποτέλεσμα να διευκολύνονται η παραπληροφόρηση και η χειραγώγηση. Πολλοί άνθρωποι δεν είναι βέβαιοι για το τι μπορούν να πιστέψουν και τι όχι. Επιπλέον, η ερευνητική δημοσιογραφία αποτελεί πλέον πολυτέλεια και όλο και λιγότερα μέσα ενημέρωσης έχουν την οικονομική δυνατότητα να την υποστηρίξουν.

Τέλος, η ψηφιακή εξέλιξη διευκόλυνε τη διάδοση της ψηφιακής μαζικής παρακολούθησης, με την αύξηση των κλειστών κυκλωμάτων παρακολούθησης που τοποθετούνται σε δημόσιους χώρους, αλλά και στο διαδίκτυο μέσω του συστήματος των cookies, τα οποία επεξεργάζονται τις αναζητήσεις των χρηστών στο διαδίκτυο και προβλέπουν τι θα επιθυμήσουν να αγοράσουν ή να συμβουλευτούν στο άμεσο και στο προσεχές μέλλον. Οι υπηρεσίες πληροφοριών, όπως η Εθνική Υπηρεσία Ασφάλειας (NSA) των ΗΠΑ ή η Κεντρική Κυβερνητική Υπηρεσία Επικοινωνιών (GCHQ) του Ηνωμένου Βασιλείου, συμμετέχουν σε εξελιγμένα προγράμματα παγκόσμιας παρακολούθησης, τα οποία έχουν δυνατότητα προσπέλασης και υποκλοπής των συστημάτων ψηφιακής επικοινωνίας εκατομμυρίων πολιτών παγκοσμίως, των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και δεκάδων αρχηγών κρατών, μεταξύ άλλων. Αυταρχικές κυβερνήσεις, όπως η κινεζική, έχουν δημιουργήσει συστήματα αυτόματης παρακολούθησης που τους δίνουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν τη συμπεριφορά του πληθυσμού τους σε καθημερινή βάση και σε μαζική κλίμακα. Ως εκ τούτου, μια δίκαιη, δημοκρατική και χωρίς αποκλεισμούς υπερεθνική διακυβέρνηση του ψηφιακού περιβάλλοντος είναι απολύτως αναγκαία σε έναν τομέα στον οποίο η Ένωσή μας έχει την πρωτοκαθεδρία σε σύγκριση με άλλες μεγάλες δυνάμεις.

Θεμελιώδη δικαιώματα και κράτος δικαίου

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι διάφορες συμβάσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά, πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα κατέστησαν σαφές ότι τα έθνη σε όλο τον κόσμο πρέπει να προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών τους. Ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά, είτε αφορούν μειονότητες, πολιτικούς αντιπάλους, ηγέτες της κοινωνίας των πολιτών, δημοσιογράφους, γυναίκες και κορίτσια, παιδιά, μετανάστες είτε απλούς ανθρώπους, παραβιάζονται κατάφωρα σε καθημερινή βάση σε ολόκληρο τον κόσμο από τις ίδιες ακριβώς οντότητες που είναι επιφορτισμένες με την προστασία τους: τα έθνη-κράτη, ιδίως εκείνα που τελούν υπό ολοκληρωτικά και αυταρχικά καθεστώτα. Σε μια κρατοκεντρική τάξη, οι πολυμερείς οργανισμοί δεν μπορούν σήμερα να διασφαλίσουν για όλους μια δέσμη ισότιμων δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη. Ωστόσο, το «δικαίωμα στα δικαιώματα» δεν πρέπει να είναι άνισο με βάση τον τόπο γέννησης ή διαμονής, ούτε να εξαρτάται από το αν κάποιος βρίσκεται στη

σωστή πλευρά των συνόρων ή όχι. Ως εκ τούτου, η ισότιμη χορήγηση θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων, όπως αναγνωρίζεται από διεθνείς διακηρύξεις, χάρτες και συνθήκες, είναι ένα αμιγώς διεθνικό ζήτημα και μπορεί να διασφαλιστεί μόνο από μια υπερεθνική πολιτική τάξη που θα διαθέτει εξουσία άμεσης εφαρμογής των δικαστικών αποφάσεων χωρίς παρεμβάσεις από αντιτιθέμενες εθνικές κυβερνήσεις.

Αυτή είναι, μεταξύ άλλων, η περίπτωση της Ουγγαρίας και της Πολωνίας στην ΕΕ, όπου, ακόμη και μετά την προσχώρηση των δύο χωρών στην Ένωση, εθνικοί παράγοντες έχουν διαβρώσει τα θεμελιώδη δικαιώματα, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου, παραβιάζοντας κατάφωρα τα κριτήρια της Κοπεγχάγης και το άρθρο 2 της Συνθήκης της Λισαβόνας. Η οπισθοδρόμηση αυτή καταδεικνύει σαφώς τα όρια της διακυβερνητικής μεθόδου και, ως εκ τούτου, καθιστά επιτακτική την περαιτέρω ενίσχυση του νομικού πλαισίου και του πλαισίου διακυβέρνησής μας.

Μια μόνιμη κρίση;

Οι ελπίδες στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου για μια νέα εποχή παγκόσμιας συνεργασίας και δημοκρατικής επέκτασης έχουν διαψευστεί. Μεγάλο μέρος της Δύσης φαίνεται να έχει χάσει πλέον σε μεγάλο βαθμό την εμπιστοσύνη του στη φιλελεύθερη δημοκρατία και την περιφερειακή ολοκλήρωση ως πολιτικό παράδειγμα. Οι αυξανόμενες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες που απορρέουν από την άνιση κατανομή των οφελών μιας μη ισορροπημένης παγκοσμιοποίησης στην παραγωγή και τη χρηματοδότηση, καθώς και οι επαναλαμβανόμενες κρίσεις του καπιταλισμού της αγοράς, ιδίως εκείνη του 2008, σε σύγκρουση με την ψευδαίσθηση μιας αγοράς χωρίς ρυθμιστικό πλαίσιο, υπέσκαψαν την εμπιστοσύνη στις επιδόσεις της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και ενίσχυσαν τις τάξεις των εθνικιστών λαϊκιστών ανά την Ευρώπη και τον κόσμο. Η κρίση του ευρώ που ξεκίνησε το 2010 σε πολλές χώρες έχει ομοίως κλονίσει τη λαϊκή εμπιστοσύνη στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, προσθέτοντας τον ευρωσκεπτικισμό και την ευρωφοβία στη λαϊκιστική ρητορική. Η επανεμφανιζόμενη στη διεθνή σκηνή επεκτατική Ρωσία και μια ολοένα πιο διεκδικητική Κίνα, καθεμία με το δικό της αυταρχικό πρόγραμμα, προβάλλουν για ορισμένους, ιδίως στα άκρα του ιδεολογικού φάσματος, ως βιώσιμα εναλλακτικά μοντέλα. Οι δυσεπίλυτες προκλήσεις, όπως η δικαιότερη εισοδηματική κατανομή, η κλιματική αλλαγή, οι μεταναστευτικές ροές, οι αυξανόμενες γεωπολιτικές εντάσεις ή η πανδημία φαίνεται να συσσωρεύονται χωρίς ποτέ να αντιμετωπίζονται πλήρως, κάτι το οποίο οφείλεται στον διεθνικό χαρακτήρα τους και στην έλλειψη κατάλληλων συστημάτων περιφερειακής και παγκόσμιας διακυβέρνησης. Κατά συνέπεια εξάγεται το συμπέρασμα ότι σήμερα η ανθρωπότητα βρίσκεται σε μόνιμη κατάσταση κρίσης. Η διαρκής κρίση στον κόσμο προκαλεί απογοήτευση και δυσαρέσκεια,

διαμορφώνοντας μια κατάσταση που επηρεάζει άμεσα κάθε άτομο, αλλά ταυτόχρονα ολόκληρη την ανθρώπινη φυλή. Σε έναν τόσο παγκοσμιοποιημένο, αλληλεξαρτώμενο και διασυνδεδεμένο κόσμο υπάρχει ανάγκη για γνήσια περιφερειακές και παγκόσμιες λύσεις. Εάν οι κοινωνίες του κόσμου δεν ευθυγραμμιστούν με τον στόχο της διεθνικής δημοκρατικής ολοκλήρωσης, αυτή η μόνιμη κρίση θα συνεχιστεί.

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής απαιτείται η φεντεραλιστική προσέγγιση σε δύο συμπληρωματικά επίπεδα. Αφενός, οι αποφάσεις για ζητήματα πολιτικής που είναι εκ των πραγμάτων ή εκ των καταστάσεων διασυνοριακά και διακρατικά, όπως η διεθνής και η κοινωνική ειρήνη, το κλίμα, οι πανδημίες, η ψηφιοποίηση ή η εγγύηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, πρέπει να λαμβάνονται σε υπερεθνικό επίπεδο διακυβέρνησης. Αφετέρου, είναι εξίσου σημαντικό η διακυβέρνηση αυτή να είναι αποτελεσματική, διαφανής, δημοκρατική και αντιπροσωπευτική, χωρίς να αφήνει περιθώρια για αμιγώς διακυβερνητικές ρυθμίσεις με βάση την ομοφωνία.

ΙΙΙ.ΤΑ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΑΝΔΗΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ: Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Τα προτάγματα της μεταπανδημικής και της μεταπολεμικής εποχής έχουν διττό χαρακτήρα. Πρέπει να διευρύνουμε το φάσμα των πολιτικών που τελούν υπό υπερεθνική διαχείριση, είτε σε περιφερειακό είτε σε παγκόσμιο επίπεδο, σύμφωνα με τις διεθνικές προκλήσεις που έχουν ήδη εντοπιστεί. Επιπλέον, η διαχείριση αυτή θα πρέπει να είναι ομοσπονδιακή. Στην Ευρώπη κάτι τέτοιο συνεπάγεται τη χορήγηση δικαιώματος νομοθετικής πρωτοβουλίας και πλήρων δικαιωμάτων συναπόφασης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσον αφορά τη φορολογία, τους ιδίους πόρους και το χρέος, στον απόηχο του σχεδίου ανάκαμψης και των ευρωομολόγων του, καθώς και την κατάργηση της ομοφωνίας στο Συμβούλιο. Μια αυτόνομη δημοσιονομική ικανότητα, σε επίπεδο άνωθεν και πέραν των κρατών μελών, είναι απαραίτητη για να πραγματοποιηθεί ανεπιστρεπτί το οριστικό, θεμελιώδες βήμα προς ένα ομοσπονδιακό σύμφωνο. Κάτι τέτοιο καθίσταται ακόμη πιο αναγκαίο μετά την έγκριση του σχεδίου ανάκαμψης, δεδομένης της μη συμμετοχής του Κοινοβουλίου στις αποφάσεις σχετικά με την έγκριση της έκδοσης ομολογιακών δανείων της ΕΕ και των μελλοντικών εσόδων που απαιτούνται για την εξυπηρέτησή τους.

Μια νέα δέσμη διακρατικών πολιτικών στην Ευρώπη και στον κόσμο

Μια ένωση εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας

Η Ένωση πρέπει να δείξει ότι ολοκληρώνει τη διαδικασία της πολιτικής ενότητας, κάτι το οποίο θα την καταστήσει πραγματικό παράγοντα στη διεθνή πολιτική σκηνή. Η επιστροφή του πολέμου στην Ευρώπη σήμανε το τέλος της 30ετούς μεταψυχροπολεμικής περιόδου. Η Ευρώπη και η Δύση είναι αντιμέτωπες με μια νέα, μεγάλη πρόκληση για την ασφάλεια. Βραχυπρόθεσμα, η Ένωση και οι σύμμαχοί της πρέπει να διασφαλίσουν ότι η ρωσική επίθεση δεν θα επιτύχει. Η συνέχιση της στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία, συμπεριλαμβανομένης της αποστολής βαρέος εξοπλισμού, όπως συστημάτων πυροβολικού, αρμάτων μάχης και έμψυχου δυναμικού, έχει καίρια σημασία ώστε να μπορέσει η χώρα να ανακτήσει την εδαφική της ακεραιότητα. Είναι επίσης σημαντικό να ανακοπεί η χρηματοδότηση της πολεμικής μηχανής του Πούτιν με την απαγόρευση όλων των εισαγωγών ενέργειας από τη Ρωσία.

Για τον σκοπό αυτόν απαιτείται η εδραίωση του ευρωπαϊκού σχεδίου ανάκαμψης ως μόνιμου εργαλείου (συμπεριλαμβανομένων των εκδόσεων ομολογιακών δανείων της ΕΕ) για τη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση της οικολογικής μετάβασης, των κοινών αγορών εναλλακτικών πηγών ενεργειακού εφοδιασμού, της δημιουργίας στρατηγικών αποθεμάτων και της δημιουργίας νέων διασυνδέσεων φυσικού και υδροποιημένου αερίου και πράσινου υδρογόνου στην Ευρώπη. Ένα νέο ευρωπαϊκό σχέδιο βοήθειας και ανθεκτικότητας θα πρέπει επίσης να χρηματοδοτήσει αντισταθμιστικές μεταβιβάσεις προς τα νοικοκυριά και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) λόγω των αυξήσεων των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων.

Μεσοπρόθεσμα, είναι επιτακτική ανάγκη να εφαρμοστεί η στρατηγική πυξίδα που πρότεινε ο Γιοζέπ Μπορέλ, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας δύναμης ταχείας αντίδρασης 5.000 στρατιωτών. Πρέπει επίσης να δημιουργήσουμε την αμυντική ένωση, σε πρώτο στάδιο με την ενεργοποίηση του άρθρου 42 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την κοινή άμυνα και, σε δεύτερο στάδιο, με τη δημιουργία του στρατιωτικού αρχηγείου και της κοινής διοίκησης της ΕΕ, με την πλήρη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Μακροπρόθεσμα, ο στόχος είναι να αποκτήσει η ΕΕ τις δικές της ένοπλες δυνάμεις κατά το πρότυπο του διπλού συστήματος του αμερικανικού στρατού —στη μορφή που είχε μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο— ή με τη συγκρότηση της 28ης στρατιάς που προτάθηκε από Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD).

Κάτι ακόμη που κατέστη εμφανές με τον πόλεμο είναι ότι η ΕΕ αποτελεί εγγυήτρια της ασφάλειας των κρατών μελών και των εταίρων της. Στον μεταπολεμικό διακανονισμό, η Ουκρανία, η Γεωργία και η Μολδαβία θα αποτελούν μέρος της Ένωσης και, κάποτε, μια ειρηνική, ελεύθερη και δημοκρατική Ρωσία θα λάβει τη θέση που της ανήκει δικαιωματικά στον κοινό ευρωπαϊκό οίκο που οραματίστηκε ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ.

Υπό το πρίσμα των παγκόσμιων προκλήσεων που αντιμετωπίζουμε, η ΕΕ θα πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες της όσον αφορά τη συνεισφορά στην παγκόσμια ειρήνη, σε συνεργασία με άλλες χώρες και περιφέρειες σε πνεύμα αλληλεγγύης και ισότιμης εταιρικής σχέσης, προωθώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις αξίες και τα συμφέροντά μας, ενώ παράλληλα θα ενισχύει τη θέση της στη διατλαντική κοινότητα. Η συνολική στρατηγική της ΕΕ του 2016 πρέπει να επικαιροποιηθεί σύμφωνα με το νέο εξωτερικό περιβάλλον της τρίτης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Πρέπει να επικεντρωθεί στην εξασφάλιση των θεμελιωδών δημόσιων αγαθών της «ανθρώπινης ασφάλειας και βιώσιμης ανάπτυξης», με ιδιαίτερη έμφαση στις γειτονικές χώρες (Μεσόγειο, Μέση Ανατολή και Ανατολική Ευρώπη: οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων βρίσκονται σε διαδικασία ενσωμάτωσης).

Επιπλέον, η στρατηγική πυξίδα θα δώσει στην Ευρώπη τη δυνατότητα να αναπτύξει πολιτικές για την Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Εάν δεν κατορθώσουμε να δημιουργήσουμε σταθερότητα στις πολιτικές γι' αυτές τις δύο περιοχές του κόσμου, το μόνο που θα απομείνει θα είναι η πολιτική έκτακτης ανάγκης η οποία ισοδυναμεί με απουσία πολιτικής και αποτυχία επίτευξης πραγματικής μεταναστευτικής πολιτικής. Στην Αφρική είναι απαραίτητη η δημιουργία υποδομών για την ανάπτυξη της ηλιακής ενέργειας (π.χ. το σχέδιο Desertec).

Από θεσμική άποψη, η εξωτερική πολιτική της ΕΕ δεν θα πρέπει να χαράσσεται αποκλειστικά και μόνο από τα κράτη μέλη, αλλά θα πρέπει να συμμετέχει και ο Ύπατος Εκπρόσωπος, ενώ θα πρέπει να εγκρίνεται από το Συμβούλιο και να υπόκειται σε έλεγχο από το Κοινοβούλιο. Η ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο θα πρέπει να καταστεί η συνήθης διαδικασία λήψης αποφάσεων προκειμένου να ξεπεραστεί η δυσκαμψία και η ατομία που χαρακτηρίζει τις θέσεις εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ λόγω της άσκησης των εθνικών βέτο. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να δρομολογηθεί εκ νέου η προσπάθεια για μία ενιαία έδρα της ΕΕ στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Η ΕΕ χρειάζεται επίσης τη δική της Διπλωματική Ακαδημία προκειμένου να εκπαιδεύσει πραγματικούς ευρωπαίους διπλωμάτες και να δημιουργήσει ικανότητες συλλογής πληροφοριών.

Η συνέπεια που είχε στην ταυτότητά της ΕΕ στον τομέα των εξωτερικών υποθέσεων η βαθμιαία και

εσωτερική μετεξέλιξή της σε μια ένωση δημοκρατικών κρατών είναι ότι η Ένωση έχει καταστεί η πρώτη περιφερειακή δημοκρατία κρατών και πολιτών στην παγκόσμια σκηνή. Σήμερα, δεδομένης της διαπιστωμένης υπονόμησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο και της αυξανόμενης διεθνούς πόλωσης, η ΕΕ πρέπει να καταστεί ισχυρότερος διεθνής παράγοντας και να επιβεβαιώσει εκ νέου τον ρόλο της ως υπερασπιστή των πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως φορέα προώθησης της δημοκρατίας. Η ομοσπονδοποίηση του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών και, κατ' επέκταση, ο εκδημοκρατισμός και η κοινοβουλευτικοποίησή του θα αποτελέσουν βασικό στόχο της ατζέντας εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ παράλληλα με τη στήριξη της περιφερειακής ολοκλήρωσης σε ολόκληρο τον κόσμο. Η εξωτερική πολιτική και η άμυνα θα μπορούσαν να αποτελέσουν τον επόμενο πλέον πρόσφορο τομέα για την επίτευξη προόδου στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, όπως ήταν κάποτε η νομισματική ένωση.

Μια κλιματική, οικολογική και ενεργειακή ένωση

Η πανδημία COVID-19 επιτάχυνε και επιδείνωσε τις διαρθρωτικές κρίσεις της εποχής μας: την κοινωνική και περιβαλλοντική μη βιωσιμότητα των υφιστάμενων συστημάτων παραγωγής και κατανάλωσης —από την άποψη τόσο του περιβαλλοντικού όσο και του ανθρώπινου κόστους— και την απουσία κυρίαρχων παγκόσμιων θεσμών ικανών να αντιμετωπίσουν τις ελλείψεις αυτές με αποτελεσματικό και δημοκρατικό τρόπο. Οι κρίσεις αυτές καθιστούν αναγκαίο ένα νέο παγκόσμιο κοινωνικό και οικολογικό συμβόλαιο με έμφαση στην επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στην προστασία της βιοποικιλότητας. Η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής πρέπει να εντατικοποιηθεί, δεδομένου ότι οι περισσότεροι εμπειρογνώμονες θεωρούν ότι, εάν συνεχιστούν οι τρέχουσες τάσεις, το έτος 2025 θα είναι το σημείο χωρίς επιστροφή για τον στόχο της διατήρησης της αύξησης της θερμοκρασίας κάτω από τον μέσο όρο των 1,5 °C. Η ΕΕ θα πρέπει να καθιερώσει την επιβολή φόρου Τόμπιν επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών προκειμένου να συγκεντρωθούν τα αναγκαία κεφάλαια για τη χρηματοδότηση της οικολογικής μετάβασης της οικονομίας και της κοινωνίας και να καταβάλει προσπάθειες για την παγκόσμια εφαρμογή του. Θα πρέπει επίσης να ενσωματώσει τον στόχο για ουδέτερο ισοζύγιο διοξειδίου του άνθρακα και τους στόχους της συμφωνίας του Παρισιού στο συνταγματικό της πλαίσιο, συμπληρωματικά προς τη νομοθετική δέσμη «Fit for 55» για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ΟΗΕ θα πρέπει να εγκρίνει μια Παγκόσμια Πράσινη Συμφωνία με βάση τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης. Αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα παγκόσμιο σύστημα τιμών ανθρακούχων εκπομπών για την αποφυγή των εμπορικών ανισοτήτων και την κατάργηση των

οχημάτων με κινητήρα τελικής καύσης. Στο μεταξύ, η ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσει την επιβολή συνοριακού δασμού στις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα για εμπορεύματα κατά την παραγωγή των οποίων δεν τηρούνται οι διεθνείς δεσμεύσεις για το κλίμα. Όσον αφορά την ευρωπαϊκή ενεργειακή μετάβαση, θα καταστεί σε μεγάλο βαθμό δυνατή εάν η ΕΕ κατορθώσει να εισαγάγει πράσινη ενέργεια —ηλιακή, υδροηλεκτρική και αιολική ενέργεια—, ιδίως στο πλαίσιο στενής και δίκαιης συνεργασίας με τις αφρικανικές χώρες που διαθέτουν σε αφθονία τις συγκεκριμένες μορφές ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να συμπεριληφθεί ένας συνοριακός φόρος άνθρακα ως ευρωπαϊκό μέτρο.

Μια ένωση υγείας

Η ΕΕ και ο κόσμος θα πρέπει να προετοιμαστούν για ετήσιες εκστρατείες εμβολιασμού του συνόλου του πληθυσμού κατά της νόσου COVID-19. Η Ευρώπη θα πρέπει να θεσπίσει το ευρωπαϊκό ισοδύναμο των αμερικανικών εθνικών ιδρυμάτων υγείας με τη μορφή ευρωπαϊκής κοινής επιχείρησης (τύπου Galileo). Η Ευρώπη πρέπει να ενισχύσει τον ευρωπαϊκό μηχανισμό πολιτικής προστασίας ενόψει πιθανών μελλοντικών πανδημιών ή λιμών σε διεθνές επίπεδο. Η Ένωση πρέπει να είναι σε θέση να εναρμονίζει τα μέτρα κατά της πανδημίας (μεταρρύθμιση του άρθρου 168 της Συνθήκης) και η υγεία θα πρέπει να καταστεί τομέας συντρέχουσας αρμοδιότητας των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Σε διεθνές επίπεδο είναι αναγκαίο ένα παγκόσμιο σύμφωνο για την υγεία που θα περιλαμβάνει συνθήκη κατά των πανδημιών.

Μια ένωση μετανάστευσης

Η μετανάστευση θα συνεχίσει να αυξάνεται λόγω των παγκόσμιων ανισοτήτων και της κλιματικής έκτακτης ανάγκης.

Το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 23 Σεπτεμβρίου 2020 αποτελεί ένα ακόμη βήμα προς μια Ευρώπη-φρούριο. Οι πολίτες τρίτων χωρών στην Ευρώπη αντιπροσωπεύουν μόλις το 5,1 % του συνολικού ευρωπαϊκού πληθυσμού. Παρόλα αυτά, πολλοί πολιτικοί και πολλά μέσα ενημέρωσης έχουν καλλιεργήσει κλίμα φόβου έναντι των μεταναστών.

Η Ευρώπη θα πρέπει να οργανώνει τις ροές και να σέβεται τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων ανεξάρτητα από την καταγωγή τους. Οι χώρες πρώτης άφιξης θα πρέπει να επωφελούνται από τον επιμερισμό των ευθυνών στον τομέα της μετανάστευσης. Οτιδήποτε διαφορετικό δεν είναι βιώσιμο. Καταρχάς, η ΕΕ πρέπει να εξασφαλίσει ασφαλείς νόμιμες οδούς για τη μετακίνηση των μεταναστών

από τις χώρες τους προς την Ευρώπη, καθιερώνοντας σύστημα αποβίβασης και μετεγκατάστασης με βάση την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών. Η Επιτροπή πρέπει να αποκτήσει τις ικανότητες που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των παράνομων απελάσεων κατά παράβαση των διεθνών υποχρεώσεων και του δικαίου της ΕΕ, θεσπίζοντας ανεξάρτητο μηχανισμό παρακολούθησης σε όλα τα κράτη μέλη. Ομοίως, είναι επείγον να καθιερωθούν διάλογοι νόμιμης μετανάστευσης εργατικού δυναμικού σε επίπεδο ΕΕ, καθώς και μέτρα έκτακτης ανάγκης που θα καθιστούν εφικτή τη διάσωση ανθρώπων στη θάλασσα μέσω μιας μόνιμης ευρωπαϊκής αποστολής έρευνας και διάσωσης. Η έκδοση θεωρήσεων για ανθρωπιστικούς λόγους μπορεί επίσης να αυξήσει την προστασία των αιτούντων διεθνή προστασία από διώξεις, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση θεώρησης της ΕΕ για ανθρωπιστικούς λόγους σε οποιοδήποτε προξενείο ή πρεσβεία.

Η Επιτροπή πρέπει να προτείνει σαφή και αποτελεσματικά συστήματα επανεγκατάστασης για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Η μετανάστευση και το άσυλο αποτελούν τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας της ΕΕ και η Επιτροπή έχει την υποχρέωση να ενεργεί ως θεματοφύλακας των Συνθηκών. Η Επιτροπή πρέπει να προβαίνει στην ενδεδειγμένη δράση και να κινεί διαδικασίες επί παραβάσει κατά των κρατών μελών που παραβαίνουν τις διεθνείς υποχρεώσεις και το ενωσιακό δίκαιο (για παράδειγμα ακολουθώντας την πρακτική των επαναπροωθήσεων ως πολιτική), καθώς και να παρακρατεί κονδύλια από κράτη μέλη της ΕΕ που δεν ενεργούν σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο.

Σε παγκόσμιο επίπεδο θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την επίτευξη συμφωνίας όσον αφορά την κατοχύρωση του δικαιώματος κυκλοφορίας ως ανθρωπίνου δικαιώματος, δεδομένου ότι η συνέχιση της κατασκευής τειχών και φραχτών ανά τον κόσμο αποτελεί άδικη και μη βιώσιμη πρακτική. Το γεγονός ότι τρεις δεκαετίες μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, παρά τον χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας Σένγκεν, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν κατασκευάσει στα σύνορά τους φράχτες και τείχη μήκους άνω των 1.000 χιλιομέτρων (περίπου έξι φορές το μήκος του Τείχους του Βερολίνου) αποτελεί προσβολή για τους πολίτες που ήταν μάρτυρες της πτώσης του Τείχους του Βερολίνου το 1989.

Η Ευρώπη θα πρέπει επίσης να προβεί σε παρεμβάσεις μέσω μαζικών επενδύσεων οι οποίες θα αποκαταστήσουν την αξιοπρέπεια και θα αναπτερώσουν τις ελπίδες του αφρικανικού λαού, μεταξύ άλλων με την επανενεργοποίηση της διαδικασίας της Βαρκελώνης, ξεκινώντας από τις χώρες της νότιας ακτής της Μεσογείου.

Μια κοινωνική ένωση

Η πανδημία διεύρυνε επίσης τις ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο —οι πλούσιοι έχουν γίνει πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι— θέτοντας παράλληλα υπό αμφισβήτηση το πνεύμα του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Απαιτείται δικαιότερη εισοδηματική ανακατανομή, ωστόσο δεν υπάρχει παγκόσμιο φορολογικό σύστημα ικανό να παρακολουθεί τις διακρατικές κινήσεις χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και τον κρυφό πλούτο. Η συμφωνία του ΟΟΣΑ για έναν παγκόσμιο ελάχιστο συντελεστή φορολογίας εταιρειών της τάξης του 15 % επί των κερδών αποτελεί ιστορικό βήμα προόδου, καθώς απαιτεί από τις πολυεθνικές εταιρείες να καταβάλλουν φόρους στον τόπο όπου τα αγαθά και οι υπηρεσίες όντως πωλούνται. Στη συνέχεια, θα είναι αναγκαίο, με την Ευρώπη να πρωτοστατεί, να θεσπιστούν φόρος επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών για την καταστολή της χρηματοπιστωτικής κερδοσκοπίας και φόρος άνθρακα ως κύρωση για τους ρυπαίνοντες. Τα μέτρα αυτά θα μπορούσαν επίσης να σχεδιαστούν έτσι ώστε να αντισταθμιστεί η φορολόγηση των εκπομπών CO₂ με την επιστροφή ίσων κατά κεφαλήν ποσών, κάτι το οποίο θα στηρίζει τόσο την κοινωνική όσο και την κλιματική δικαιοσύνη. Πρέπει να καταργηθούν όλοι οι φορολογικοί παράδεισοι, συμπεριλαμβανομένων των παραδείσων στην ΕΕ, και να σταματήσουν οι παράνομες χρηματοοικονομικές ροές και επενδύσεις από κλεπτοκρατικά καθεστώτα και καρτέλ οργανωμένου εγκλήματος. Θα πρέπει να συσταθεί διεθνές δικαστήριο κατά της διαφθοράς.

Για την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού κοινωνικού χαρακτήρα, ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων και το πρωτόκολλο κοινωνικής προόδου έχουν συνταγματική διάσταση και, ως εκ τούτου, δεσμευτικό χαρακτήρα, στο ίδιο επίπεδο με τις τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες της αγοράς που προβλέπει η Συνθήκη της Λισαβόνας. Είναι σημαντικό να επανασχεδιαστεί το ταμείο SURE, το άλλο σημαντικότερο μέτρο κοινωνικής πολιτικής που θεσπίστηκε από την ΕΕ μετά την πανδημία, με την επιφύλαξη ότι δεν θα πρέπει να αντικαθιστά τα εθνικά μέτρα κατά της ανεργίας, αλλά να τα συμπληρώνει. Θα είναι αναγκαίο να εκδοθεί κανονισμός για ένα υποχρεωτικό επίπεδο προστασίας με τη μορφή κατώτατου μισθού σε όλα τα κράτη μέλη (ομοσπονδιακός κατώτατος μισθός) που θα λειτουργεί ως ελάχιστη κοινωνική μέριμνα για όλους τους εργαζομένους στην Ευρώπη.

Η πανδημία κατέστησε σαφέστερη την ύπαρξη μιας νέας κατηγορίας εργαζομένων που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης, δηλαδή των «ανεξάρτητων» εργαζομένων που παραδίδουν αγαθά για λογαριασμό μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών, όπως οι Amazon, Uber Eats, Deliveroo, Foodora, Just Eat και άλλες πλατφόρμες παράδοσης. Οι οδηγοί είναι κατά τα φαινόμενα «κύριοι του εαυτού τους», αλλά στην πραγματικότητα είναι οι νέοι προλετάριοι χωρίς πραγματικά εργασιακά δικαιώματα και χωρίς τις εγγυήσεις των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων. Για τον λόγο αυτόν, είναι αναγκαίο να αλλάξει η φύση της εργασιακής σχέσης των οδηγών με τις πλατφόρμες παράδοσης και να τους παρασχεθούν

θεμελιώδη δικαιώματα: καλύτερες συνθήκες εργασίας, κατώτατος μισθός, αναρρωτική άδεια, άδεια μετ' αποδοχών και συντάξεις. Η Ευρώπη θα πρέπει να καταστήσει την παγκοσμιοποίηση των κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής. Η πρόσβαση στη μεγαλύτερη εσωτερική αγορά στον κόσμο δίνει στην Ένωσή μας ισχυρή διαπραγματευτική ισχύ έναντι των πολυεθνικών εταιρειών. Πρέπει να απαιτήσουμε την τήρηση υψηλότερων προτύπων δέουσας επιμέλειας εκ μέρους τους ως προϋπόθεση για τη χορήγηση πρόσβασης στην αγορά της Ευρώπης.

Μια νέα Οικονομική και Νομισματική Ένωση: προς ένα Σύμφωνο Βιωσιμότητας

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης θα πρέπει να μεταρρυθμιστεί προκειμένου να προωθήσει τη χάραξη βιώσιμης και αντικυκλικής οικονομικής πολιτικής, αντιμετωπίζοντας με διαφορετικό τρόπο τις σαφώς καθορισμένες δημόσιες επενδύσεις στον υπολογισμό του ελλείμματος και του χρέους και προβλέποντας ρεαλιστικές και ειδικές ανά χώρα πορείες μείωσης του χρέους. Εάν η λύση αυτή αποδειχθεί εξαιρετικά ευαίσθητη από πολιτική άποψη, τότε τουλάχιστον οι επενδύσεις που σχετίζονται με τη δράση για το κλίμα και την προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει να αντιμετωπίζονται διαφορετικά στους υπολογισμούς του ελλείμματος και του χρέους στο πλαίσιο ενός νέου συμφώνου δημοσιονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Κατά τον υπολογισμό του χρέους, οι δαπάνες για τις επενδύσεις αυτές θα μπορούσαν να κατανέμονται σε όλη τη διάρκεια ζωής της εκάστοτε επένδυσης. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να παρέχει επείγουσα χρηματοδότηση στην Ένωση σε εξαιρετικές περιστάσεις και να προσαρμόζει τα κριτήρια επιλεξιμότητας για τις αγορές περιουσιακών στοιχείων και τις ασφάλειες ώστε να αποκλείονται οι εταιρείες με τη μεγαλύτερη ένταση άνθρακα.

Μια ψηφιακή ένωση

Η ψηφιοποίηση είναι ένα αμιγώς διεθνικό, διασυνοριακό φαινόμενο. Δεν επηρεάζει μόνο την επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά και την κοινωνική και την ιδιωτική μας ζωή. Ένας Ευρωπαϊκός Χάρτης Ψηφιακών Δικαιωμάτων, ο οποίος θα συμπεριλαμβάνει την πρόσβαση στο διαδίκτυο ως νέο ανθρώπινο δικαίωμα, είναι απαραίτητος ως πρώτο βήμα για την ψηφιακή επικαιροποίηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη θέσπιση ενός παγκόσμιου συμφώνου για τα ψηφιακά δικαιώματα. Επιπλέον, μια υπερεθνική αρχή θα πρέπει να καθορίζει τη φύση και τον όγκο των δεδομένων των χρηστών που μπορεί να συλλέγει μια εταιρεία: υπάρχει η ανάγκη να οριοθετηθεί ο τρόπος με τον οποίο οι εταιρείες μπορούν να συλλέγουν και να εκμεταλλεύονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και, με ένα τέτοιο μέτρο, οι εταιρείες θα έχουν λιγότερες

δυνατότητες ελέγχου της κατανάλωσης των πολιτών στην εκάστοτε χρονική στιγμή και στο μέλλον. Η ίδια αρχή πρέπει να περιορίσει και να ρυθμίσει τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικοί διαφημιστές μπορούν να χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα, για παράδειγμα πριν από τις εκλογές, και θα πρέπει να παρακολουθεί τη χρηματοδότηση ώστε οι εκστρατείες να καθίστανται πιο διαφανείς.

Μια ένωση εσωτερικών υποθέσεων

Σήμερα το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί κατά κύριο λόγο ένα διακρατικό δίκτυο το οποίο συχνά συνδυάζει τη διακίνηση ναρκωτικών, τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη διεθνή τρομοκρατία. Οι φορολογικοί παράδεισοι και το τραπεζικό απόρρητο αποτελούν κομβικό στοιχείο αυτού του συστήματος. Οι εγκληματίες και οι τρομοκράτες εκμεταλλεύονται επίσης τα κενά και τις διαφορές στις εθνικές νομοθεσίες. Η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αστυνομικών υπηρεσιών δεν είναι πάντα έγκαιρη ούτε ιδανική. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η Ευρώπη θα πρέπει να ενισχυθεί και να εξελιχθεί σε ένα είδος ευρωπαϊκής ομοσπονδιακής αστυνομίας τύπου FBI. Επίσης, σε ορισμένες περιοχές του κόσμου που πλήττονται ιδιαίτερα από το οργανωμένο έγκλημα, ενδέχεται να απαιτούνται υπερεθνικοί δικαστικοί μηχανισμοί, όπως το προτεινόμενο Ποινικό Δικαστήριο για τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική ή η δίωξη παγκόσμιων περιβαλλοντικών εγκλημάτων από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Ένα νέο θεσμικό πλαίσιο: η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία

Η πρώτη προϋπόθεση για να ισχυροποιηθεί η θέση της ΕΕ στη διεθνή σκηνή είναι η ενίσχυση της εσωτερικής πολιτικής ενότητας. Επιπλέον, το θεσμικό μας πλαίσιο θα πρέπει να επικαιροποιηθεί ώστε να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον μετά τη Λισαβόνα και να εξελιχθεί σε ευρωπαϊκό ομοσπονδιακό σύνταγμα, σύμφωνα με το Μανιφέστο και το Σχέδιο Σπινέλι. Αυτή η νέα συνταγματική συνθήκη είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί μια τελειότερη πολιτική ένωση.

Προστασία του κράτους δικαίου: μια ένωση αξιών

Οι δημοκρατικές μας αξίες, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν είναι δυνατόν να απειλούνται. Η σαφής κατοχύρωση της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ στις Συνθήκες έχει ζωτική σημασία για το μέλλον της Ένωσης. Ο σεβασμός αυτής της θεμελιώδους αρχής και του δικαίου της ΕΕ πρέπει να εξασφαλίζεται μέσω μιας σειράς μηχανισμών που ποικίλλουν από ήπια μέτρα, όπως η βαθύτερη κατανόηση των ευρωπαϊκών αξιών και αρχών μέσω μιας πιο

διαδραστικής και άμεσης συμμετοχής των πολιτών της ΕΕ, η καλύτερη κατανόηση του τι είναι η αγωγή του Ευρωπαίου πολίτη ή οι ετήσιες εκθέσεις για το κράτος δικαίου, έως ένα καταστατικό ευρωπαϊκής ιθαγένειας που θα παρέχει ειδικά δικαιώματα και ελευθερίες στους πολίτες, τις διαδικασίες επί παραβάσει, τη μεταρρύθμιση της διαδικασίας του άρθρου 7 που υπερβαίνει τους περιορισμούς της ομοφωνίας, καθώς και έναν ισχυρότερο μηχανισμό αιρεσιμότητας για την παρακράτηση κονδυλίων της ΕΕ από χώρες δεν συμμορφώνονται με το ενωσιακό δίκαιο. Ο μηχανισμός αιρεσιμότητας πρέπει να εξελιχθεί σταδιακά ώστε να καλύπτει πλήρως τις αξίες του άρθρου 2 και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Είναι γεγονός ότι απαιτούνται θεσμικές μεταρρυθμίσεις για να σημειωθεί πρόοδος προς μια αποτελεσματικότερη ΕΕ με τη μορφή μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας. Όπως προαναφέρθηκε, η κατάργηση της ομοφωνίας με την προώθηση της λήψης αποφάσεων στο Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία αναμένεται να επιφέρει μεγαλύτερη ευελιξία και να καταστήσει δυνατή την επεξεργασία μεταρρυθμίσεων ώστε να χαραχθούν νέες πολιτικές, μια διαδικασία η οποία είχε βρεθεί σε τέλμα λόγω της άσκησης βέτο από ορισμένα κράτη μέλη σε τομείς όπως η φορολογία, η πολιτική διεύρυνσης, η εξωτερική πολιτική και η ασφάλεια και άμυνα (προκειμένου να εξασφαλιστεί η ενίσχυση του ρόλου της ΕΕ ως γεωπολιτικού παράγοντα ή φορέα κοινωνικής πολιτικής). Χρειαζόμαστε ένα πιο διαφανές, δημοκρατικό και αποτελεσματικό Συμβούλιο, με τη μορφή μιας Βουλής των Κρατών, το οποίο θα λειτουργεί επί ίσοις όροις με το Κοινοβούλιο σε ένα σύστημα με δύο νομοθετικά σώματα. Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να αναπτύξουν περαιτέρω την ευρωπαϊκή δημοκρατία, παρέχοντας ισχυρότερες εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέσω του δικαιώματος νομοθετικής πρωτοβουλίας και διασφαλίζοντας την άσκηση μεγαλύτερου πολιτικού ελέγχου επί της Επιτροπής μέσω της θέσπισης της δυνατότητας κατάθεσης πρότασης μορφής κατά μεμονωμένων επιτρόπων.

Η ενίσχυση των προνομίων και των μηχανισμών διαφάνειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπως οι εξουσίες έρευνας που διαθέτει, είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ μετά τη δρομολόγηση του ευρωπαϊκού σχεδίου ανάκαμψης. Πράγματι, οι εκκολλαπτόμενες οικονομικές, φορολογικές και υγειονομικές ενώσεις αποτελούν επακόλουθα μέτρα εγγενούς ομοσπονδιακού χαρακτήρα. Αυτές οι νέες ενώσεις πρέπει να συμπληρωθούν και να νομιμοποιηθούν περαιτέρω με μια ισχυρότερη πολιτική και συνταγματική ένωση, η οποία θα ενδυναμώσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρέχοντάς του δικαιώματα συναπόφασης στους τομείς της έκδοσης χρέους και της πανευρωπαϊκής φορολογίας: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εγκρίνει τις προτάσεις της Επιτροπής

σχετικά με τους ίδιους πόρους.

Ένα νέο πολιτικό σύστημα

Το Συμβούλιο θα πρέπει να εγκρίνει την εισαγωγή υπερεθνικών ψηφοδελτίων σε μια εκλογική περιφέρεια σε επίπεδο Ένωσης και το σύστημα των κορυφαίων υποψηφίων (Spitzenkandidaten) για την εκλογή του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εκλογικού νόμου που προτάθηκε από το Κοινοβούλιο στις 3 Μαΐου 2022. Αυτό θα πρέπει να συνδυαστεί με τη δημιουργία πραγματικών ευρωπαϊκών κομμάτων για την αύξηση της δημοκρατικής συμμετοχής στις επιλογές της ΕΕ. Δεδομένου ότι εξακολουθεί να είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί συζήτηση μεταξύ των πολιτικών ομάδων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και να ξεπεραστεί το μοντέλο των 27 ταυτόχρονων εθνικών εκλογών όπου το διακύβευμα είναι συνήθως εγχώρια ζητήματα ή κρίνεται το έργο των ενεργεία εθνικών κυβερνήσεων, μια τέτοια μεταρρύθμιση αναμένεται να ενισχύσει την ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, αυξάνοντας τη διάσταση του πολίτη και δίνοντας μεγαλύτερη ορατότητα στα ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα. Ένας άλλος βασικός στόχος στο πλαίσιο του πλήρους εκδημοκρατισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να εξισωθεί η συμμετοχική δημοκρατία με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Σε αντίθεση με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, όπου η συμμετοχική δημοκρατία έχει δευτερεύοντα —σχεδόν ανύπαρκτο— ρόλο στη συνολική διαδικασία λήψης αποφάσεων, μια μελλοντική συνταγματική συνθήκη θα πρέπει να προβλέπει μεγαλύτερη γειννίαση της διαδικασίας έγκρισης των πρωτοβουλιών πολιτών με την καθολική ψηφοφορία.

Ως εκ τούτου, το ευρωπαϊκό μοντέλο για τις πρωτοβουλίες πολιτών (ΕΠΠ) θα πρέπει να ρυθμιστεί με πολύ διαφορετικό τρόπο από ό,τι το ισχύον αποτυχημένο σύστημα, στο οποίο μόλις δύο ΕΠΠ εγκρίθηκαν σε διάστημα μεγαλύτερο των 20 ετών. Καταρχάς, σύμφωνα με τον ισχύοντα κανόνα, για να εξεταστεί η πρωτοβουλία απαιτείται η υπογραφή ενός εκατομμυρίου πολιτών από συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό χωρών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή —η οποία συμμετέχει στη διαδικασία έγκρισης των ΕΠΠ και ασκεί ρόλο εξεταστή— θα πρέπει να απωλέσει τον ελεγκτικό ρόλο που διατηρεί επί του παρόντος όσον αφορά την εγκυρότητα των προτάσεων. Η παρέμβαση της Επιτροπής θα πρέπει να περιορίζεται στην επαλήθευση των τυπικών απαιτήσεων για την υποβολή των ΕΠΠ, ενώ οι διαβουλεύσεις και η απόφαση σχετικά με το αν μια ΕΠΠ μπορεί να καταλήξει στη θέσπιση νομοθεσίας θα πρέπει να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Κοινοβουλίου, όπως προβλέπεται στις περισσότερες εθνικές νομοθεσίες. Η ενίσχυση της ευρωπαϊκής δημόσιας σφαίρας απαιτεί επίσης συμπληρωματικούς μηχανισμούς διαβούλευσης με τους πολίτες σε μόνιμη βάση.

Για να δοθεί συνέχεια στην πρωτοφανή διαδικασία που ξεκίνησε στις 9 Μαΐου 2021, θα πρέπει να συμπληρώσουμε μια ισχυρότερη αντιπροσωπευτική δημοκρατία με νέα μέσα συμμετοχικής δημοκρατίας. Ένα πρόσφορο μέσο για την υλοποίηση αυτού του οράματος θα ήταν μια μόνιμη Αγορά Ευρωπαίων Πολιτών. Η μορφή της θα μπορούσε να βασιστεί στην εμπειρία της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης. Θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως βήμα για την παρουσίαση στους πολίτες απόψεων σχετικά με διάφορα θέματα, όπως οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες πολιτών, τα πιλοτικά σχέδια και η κατάρτιση συμμετοχικού προϋπολογισμού. Η άμεση συμμετοχή, ενδεχομένως κυκλική, τυχαία επιλεγμένων πολιτών στην ευρωπαϊκή πολιτική, με κριτήρια αντιπροσωπευτικότητας και με την υποστήριξη κατά τη λήψη των αποφάσεών τους από εμπειρογνώμονες και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, θα πρέπει να ενταχθεί εντός διαρθρωμένου πλαισίου, να αποτελέσει το επίκεντρο μιας μελλοντικής σημαντικής νομοθετικής απόφασης και να ενσωματωθεί στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Οι προτεραιότητες που απορρέουν από την Αγορά των Ευρωπαίων Πολιτών θα μπορούσαν να παρουσιαστούν στα θεσμικά όργανα της ΕΕ για να τροφοδοτήσουν τον μηχανισμό διαβούλευσης που οδηγεί στην κατάρτιση του ετήσιου προγράμματος εργασίας της Επιτροπής.

Μια ένωση πολιτών: εκπαίδευση και πολιτισμός

Η θέσπιση ενός καταστατικού ευρωπαϊκής ιθαγένειας που θα παρέχει ειδικά δικαιώματα και ελευθερίες και θα καθιστά τις ευρωπαϊκές αξίες πιο απτές για τους πολίτες της ΕΕ, καθώς και η δημιουργία ενός διαρθρωμένου μηχανισμού διαβουλεύσεων με τους πολίτες σε επίπεδο ΕΕ, θα μπορούσαν επίσης να αποτελέσουν παραδοτέα της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης.

Είναι επίσης αναγκαίο να οικοδομηθεί μια κοινή ευρωπαϊκή και παγκόσμια κοινότητα πολιτών με ενισχυμένη αίσθηση του ανήκειν η οποία θα καλλιεργηθεί μέσω μιας ισχυρότερης ευρωπαϊκής ιθαγένειας και διεθνικής κουλτούρας.

Η πολλαπλότητα πολιτισμών και ταυτοτήτων στο πλαίσιο ενός ισχυρού και κοινού ευρωπαϊκού εγχειρήματος πρέπει να αποτελεί στοιχείο ένωσης και ολοκλήρωσης.

Μολονότι ο πολιτισμός αναγνωρίζεται συχνά ως ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της Ευρώπης και ως σημαντικό στοιχείο της ήπιας ισχύος της, τις περισσότερες φορές γίνεται αντιληπτός μόνο εντός των εθνικών συνόρων, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι αιώνες πολιτιστικών ανταλλαγών που αποτελούν τη βάση της κοινής πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Επιπλέον, δεδομένης της έλλειψης ισχυρών ικανοτήτων, ο ευρωπαϊκός πολιτισμός αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες αναξιοποίητες πηγές ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η Ευρώπη πρέπει να ενθαρρύνει και να αυξήσει την πολιτιστική ευαισθητοποίηση χωρίς αντικειμενοποίηση ή πολιτογράφηση του πολιτισμού, να προωθήσει την ανάδυση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής συνείδησης που θα φέρει τα θεσμικά όργανα πιο κοντά στους πολίτες και θα επαναφέρει το άτομο στο επίκεντρο της πολιτικής και κοινωνικής δράσης.

Πράγματι, όταν όλοι οι ιδρυτές της ΕΕ οραματίστηκαν την Ευρώπη ως ειρηνευτικό εγχείρημα, είχαν κατά νου όχι μόνο την απουσία ένοπλων συγκρούσεων, αλλά και μια σειρά δράσεων για την προαγωγή της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής αρμονίας. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, προτείνουμε τη διοργάνωση νέων πανευρωπαϊκών πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως ενός ευρωπαϊκού φεστιβάλ πολιτισμών και ιδεών στις 9 Μαΐου ή κοντά στην ημερομηνία αυτή, καθώς και τη διοργάνωση περιοδευουσών εμπορικών εκθέσεων για τον δημιουργικό τομέα, για παράδειγμα μιας ευρωπαϊκής έκθεσης βιβλίου.

Ένα εξαιρετικό παράδειγμα καλλιέργειας ενός κοινού αισθήματος του ανήκειν είναι αναμφίβολα το Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας στις Βρυξέλλες, το οποίο προτάθηκε από τον Χανς-Γκερτ Πέτερινγκ το 2007 στην εναρκτήρια ομιλία του ως Προέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας αποτελεί υπόδειγμα αριστείας που αναδεικνύει την κοινή μας πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά. Θα πρέπει να επεκταθεί και να ενισχυθεί ώστε να διαδοθεί στους πολίτες των κρατών μελών.

Επιπλέον, το Νέο Ευρωπαϊκό Μπάουχαους που ξεκίνησε το 2020 θέτει τα θεμέλια για πανευρωπαϊκές συμμετοχικές πρωτοβουλίες αυτού του είδους. Η πρωτοβουλία αυτή θα πρέπει να εξελιχθεί και να εδραιωθεί με τη διεύρυνση της συμμετοχής καλλιτεχνών και πολιτιστικών φορέων και με μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή δεοντολογία. Για τον σκοπό αυτόν, προτείνουμε μια ολοένα στενότερη πολιτιστική ένωση, στους κόλπους της οποίας οι κοινές αρμοδιότητες στον τομέα του πολιτισμού θα καθιστούν δυνατή την ανάληψη πολιτιστικής δράσης σε επίπεδο ΕΕ.

Πρέπει επίσης να ανανεώσουμε τον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο προκειμένου να διασφαλίσουμε ότι είναι κατάλληλος για το μέλλον. Ως εκ τούτου, είναι επείγον να επιτευχθεί άμεσα η πλήρης αναγνώριση των πανεπιστημιακών τίτλων σε ολόκληρη την ΕΕ. Είναι επίσης σημαντικό οι Ευρωπαίοι να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με την Ευρώπη και την ΕΕ μέσω της σχολικής εκπαίδευσης ώστε να κατανοήσουν πλήρως την έννοια του δικαιώματός στην ευρωπαϊκή ιθαγένεια και να αντιμετωπιστεί το εκτεταμένο έλλειμμα γνώσεων όσον αφορά το εγχείρημα της ΕΕ. Κατά συνέπεια, πρέπει να ενισχύσουμε τη σχολική ύλη με τη συμπερίληψη του μαθήματος της αγωγής του Ευρωπαίου πολίτη.

Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή θα μπορούσε να προτείνει μια ενδεικτική θεματική ενότητα σχετικά με την αγωγή του Ευρωπαϊού πολίτη την οποία θα μπορούσαν να υιοθετήσουν τα κράτη μέλη σε προαιρετική βάση.

Μακροπρόθεσμα, είναι αναγκαίο να σημειωθεί πρόοδος προς την ενσωμάτωση κοινών ικανοτήτων στην εκπαίδευση, τουλάχιστον στον τομέα της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας ιθαγένειας.

Πράγματι, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ταυτότητας θα πρέπει να αναγνωριστεί και να εμπεδωθεί το γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι ανήκουν σε μία οικογένεια που κατοικεί σε ένα κοινό σπίτι, τον πλανήτη Γη. Ως εκ τούτου, η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να αρχίσουν να ενισχύουν ομοίως την εκπαίδευση για την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη, η οποία εντάσσεται στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Προς μια παγκόσμια ομοσπονδία

Σχεδόν καμία από τις σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σήμερα τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν είναι αμιγώς εθνικό ή ευρωπαϊκό ζήτημα. Ο ιμπεριαλισμός και ο πόλεμος, η οικονομική αστάθεια, η μετανάστευση, το εργατικό και οικολογικό ντάμπινγκ, η διάδοση των πυρηνικών όπλων, η κλιματική αλλαγή, οι ανατρεπτικές τεχνολογίες και άλλες προκλήσεις είναι παγκόσμια φαινόμενα τα οποία πρέπει, κατ' επέκταση, να αντιμετωπιστούν στο αντίστοιχο επίπεδο. Οι παγκόσμιες κρίσεις απαιτούν παγκόσμιες λύσεις. Ως εκ τούτου, η οικοδόμηση μιας δημοκρατικής και ομοσπονδιακής παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι ζωτικής σημασίας για τα συμφέροντα της ΕΕ.

Το 1941, το Μανιφέστο του Βεντοτένε πρότεινε μια παγκόσμια ομοσπονδία ως δευτερεύοντα στόχο, θέτοντας ως κύρια προτεραιότητα τη δημιουργία της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας. Κατά συνέπεια, το Μανιφέστο δεν περιείχε λεπτομέρειες σχετικά με τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης πρότασης. Σήμερα, είναι ακόμη πιο σαφές ότι ένα πολυεπίπεδο ομοσπονδιακό σύστημα παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι εν τέλει απαραίτητο για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, την πρόληψη των πολέμων μεταξύ αντίπαλων υπερδυνάμεων, αλλά και για την αποτροπή της επιβολής της κυριαρχίας τους (και των πολυεθνικών εταιρειών τους) επί της υπόλοιπης ανθρωπότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα διασφαλιστεί πλήρως και ισότιμα η παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη για όλους, συμπεριλαμβανομένων των κοριτσιών, των γυναικών, των μειονοτήτων και των μελλοντικών γενεών, σε έναν βιώσιμο πλανήτη. Ο ρόλος του πολίτη και της πολιτίδος του κόσμου και τα σχετικά δικαιώματα θα πρέπει να αναγνωριστούν. Το πρώτο βήμα θα πρέπει να είναι η αναγνώριση αυτής της ιδιότητας για

όλα τα νεογέννητα, ανεξάρτητα από τη χώρα στην οποία γεννήθηκαν. Όποιος έχει γεννηθεί στον πλανήτη Γη είναι πολίτης του κόσμου.

Στην πορεία προς την παγκόσμια πολιτική ολοκλήρωση, θα πρέπει να είναι σαφές ότι η δημοκρατική φύση της προκύπτουσας παγκόσμιας ομοσπονδίας, καθώς και των συστατικών μερών της, είναι η μόνη επιλογή. Ο φεντεραλισμός και ο αυταρχισμός είναι δύο έννοιες ασυμβίβαστες μεταξύ τους. Ο ευρωπαϊκός φεντεραλισμός και ο παγκόσμιος φεντεραλισμός συνδέονται εγγενώς με την ανάπτυξη, την ενίσχυση και την προάσπιση της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου.

Μια παγκόσμια ομοσπονδία θα μπορούσε να συγκροτηθεί προοδευτικά σε δύο παράλληλα και συμπληρωματικά επίπεδα. Σε ένα πρώτο επίπεδο, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η δημιουργία ηπειρωτικών δημοκρατικών περιφερειακών πρωτο-ομοσπονδιών εμπνευσμένων από το παράδειγμα της ΕΕ. Αυτές θα πρέπει να αναγνωριστούν και να εκπροσωπηθούν στα Ηνωμένα Έθνη. Θα συμβάλουν επίσης σε ένα πιο ισορροπημένο παγκόσμιο σύστημα έναντι των ηπειρωτικών υπερδυνάμεων, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ρωσία και η Κίνα. Η Mercosur, η Αφρικανική Ένωση, ο Σύνδεσμος Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) και ο Αραβικός Σύνδεσμος αποτελούν τους προφανείς υποψηφίους για το εν λόγω περιφερειακό καθεστώς, αν και η μορφή τους απέχει ακόμη από την προτεινόμενη. Η δημιουργία της Αφρικανικής Ηπειρωτικής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (AfCFTA) τον Ιανουάριο του 2021 αποτελεί ενθαρρυντική εξέλιξη.

Παράλληλα, το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών θα πρέπει να μεταρρυθμιστεί ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματικό και πιο δημοκρατικό. Πιο συγκεκριμένα, μια μεταρρύθμιση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ θα πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν στον περιορισμό της χρήσης του βέτο τουλάχιστον για θέματα που σχετίζονται με υπαρξιακές απειλές που έχουν προσδιοριστεί από κοινού, όπως η κλιματική αλλαγή και η καταπολέμηση της ατιμωρησίας. Επιπλέον, η μεταρρύθμιση θα πρέπει να προβλέπει τον επαναπροσδιορισμό της σύνθεσης του Συμβουλίου Ασφαλείας ώστε να αντικατοπτρίζει καλύτερα τη γεωπολιτική πραγματικότητα μέσω, μεταξύ άλλων, μιας μόνιμης έδρας για την ΕΕ και την επέκταση του Συμβουλίου Ασφαλείας, ώστε να εξασφαλιστεί μια πιο ισορροπημένη εκπροσώπηση, ιδίως των προαναφερόμενων οργανισμών περιφερειακής ολοκλήρωσης και των μεγάλων περιφερειών του κόσμου, και να καταστεί εφικτή η προώθηση μιας γνήσιας πολυμερούς προσέγγισης και προοπτικής. Για τον σκοπό αυτόν, το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πρέπει να γίνει το Συμβούλιο των μεγάλων περιφερειών του κόσμου με την προοδευτική κατάργηση του δικαιώματος άσκησης βέτο.

Η ενίσχυση του ΟΗΕ μπορεί να αποτελέσει σημαντική ευκαιρία για την οικοδόμηση μιας παγκόσμιας ομοσπονδίας με πρώτο βήμα τη δημιουργία μιας Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (UNPA). Το σώμα αυτό θα πρέπει να μετεξελιχθεί σε ένα Παγκόσμιο Κοινοβούλιο που θα εκλέγεται απευθείας από τους πολίτες. Ένα τέτοιο κοινοβούλιο θα δώσει τη δυνατότητα σε αντιπροσώπους των κρατών μελών του ΟΗΕ εκλεγμένους από τους πολίτες να συμμετέχουν στις αποφάσεις και στις πολιτικές διαπραγματεύσεις για παγκόσμια ζητήματα, υπερβαίνοντας τον απλό διακρατικό μηχανισμό λήψης αποφάσεων μεταξύ των εκτελεστικών κλάδων των εθνικών κυβερνήσεων.

Το Παγκόσμιο Κοινοβούλιο θα συσταθεί από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και αρχικά θα έχει απλώς συμβουλευτικό χαρακτήρα, όμως με την πάροδο του χρόνου θα μπορέσει να αποτελέσει κινητήρια δύναμη για την προώθηση της αναθεώρησης του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (που προβλέπεται ήδη στα άρθρα 108 και 109) ώστε να αποτελέσει ένα ομοσπονδιακό δημοκρατικό παγκόσμιο σύνταγμα. Ο ακρογωνιαίος λίθος αυτού του συντάγματος θα μπορούσε να είναι ένα παγκόσμιο κοινοβούλιο δύο σωμάτων με νομοθετικές εξουσίες σε κρίσιμα παγκόσμια ζητήματα: το ένα σώμα θα εκλέγεται από τους πολίτες του κόσμου και το άλλο από αντιπροσώπους των κρατών μελών. Το εν λόγω παγκόσμιο κοινοβούλιο θα εκλέγει και θα εποπτεύει έναν εκτελεστικό κλάδο μαζί με τον οποίο θα υπάγεται στη νομική εποπτεία ενός παγκόσμιου δικαστικού σώματος με βάση τις διατάξεις του συντάγματος, συμπεριλαμβανομένης της εγγύησης των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Θα μπορούσαμε επίσης να ενισχύσουμε τους άμεσους μηχανισμούς συμμετοχής των πολιτών στην παγκόσμια σκηνή με μια Παγκόσμια Πρωτοβουλία Πολιτών των Ηνωμένων Εθνών, ένα όργανο που θα δίνει σε καθορισμένο αριθμό πολιτών ανά τον κόσμο τη δυνατότητα να υποβάλουν προτάσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ή στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, ώστε οι προτάσεις αυτές να συζητούνται και οι εκπρόσωποί τους να ακούγονται σε αυτά τα φόρουμ. Όπως και η UNPA, το όργανο αυτό θα μπορούσε επίσης να συσταθεί από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ χωρίς αναθεώρηση του Χάρτη.

Για την αντιμετώπιση παγκόσμιων ζητημάτων, όπως το κλίμα, η υγεία και η μετανάστευση, είναι αναγκαίο να ενισχυθούν το Πρόγραμμα του ΟΗΕ για το Περιβάλλον, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας. Οι οργανισμοί αυτοί θα μπορούσαν να τελούν υπό κοινή διαχείριση από μια ανεξάρτητη Ανώτατη Αρχή ώστε οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης στον τομέα του περιβάλλοντος, της υγείας και της μετανάστευσης να αντιμετωπίζονται με συντονισμένο τρόπο. Η εν λόγω Ανώτατη Αρχή θα πρέπει να διαθέτει ίδιους

οικονομικούς πόρους τους οποίους θα εξασφαλίζει μέσω της θέσπισης ενός παγκόσμιου φόρου άνθρακα, ενός παγκόσμιου φόρου επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και ενός φόρου ψηφιακών διαδικτυακών υπηρεσιών. Το προτεινόμενο θεσμικό μοντέλο είναι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που ξεκίνησε τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Όλες αυτές οι προτάσεις σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο πρέπει να διαμορφωθούν παράλληλα με την προώθηση του διεθνούς διαλόγου και μιας νοοτροπίας ειρήνης και πρόληψης των συγκρούσεων. Στον συγκεκριμένο τομέα, η Συμμαχία των Πολιτισμών, με την υποστήριξη 119 χωρών και 26 διεθνών οργανισμών, επιδιώκει την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου και την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και των συγκρούσεων μεταξύ της Δύσης και του αραβο-μουσουλμανικού κόσμου. Πρέπει να ενισχύσουμε τη δέσμευσή μας στην εν λόγω συμμαχία, οι στόχοι της οποίας συμπληρώνουν στον πολιτιστικό τομέα την ιδέα του παγκόσμιου φεντεραλισμού που προωθεί τη διακρατική, παγκόσμια και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση.

IV. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ: ΜΙΑ ΝΕΑ ΦΕΝΤΕΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Όπως υπενθυμίζεται στο Μανιφέστο του 1941, η πολιτική διαίρεση δεν θα προκύψει μόνο από την ακροδεξιά ρητορική, αλλά και μεταξύ των υποστηρικτών και των πολεμίων της υπερεθνικής ολοκλήρωσης. Απέναντι στα ολοένα πιο δυναμικά και επιδραστικά εθνικιστικά και αντιευρωπαϊκά κινήματα, όλες οι δημοκρατικές πολιτικές δυνάμεις θα πρέπει να συμπορευτούν, πέραν των ιδεολογικών διαφορών, ώστε να λειτουργήσουν ως διακομματικό κίνημα ικανό να πραγματώσει την ευρωπαϊκή ομοσπονδία.

Όπως αναφέρεται επίσης στο σχέδιο για το Μανιφέστο των Ευρωπαίων Φεντεραλιστών που δημοσιεύθηκε το 1957, στον πυρήνα της ανανέωσης του δημοκρατικού βίου βρίσκεται η ανανεωμένη δέσμευση των κομμάτων που διαμορφώνουν τον πολιτικό βίο. Πρόκειται για «δύο ρεύματα» που δεν συμπίπτουν με καμία από τις ιδεολογικές και πολιτικές διχοτομίες που εξακολουθούν να υφίστανται σήμερα στα εθνικά πλαίσια διαφόρων χωρών. Είναι σίγουρα εύκολο να προβλεφθεί ότι οι αμοιβαίες επιρροές θα είναι αποφασιστικής σημασίας, αλλά η «ομοσπονδιακή» πολιτική θα θέσει τέλος στην υφιστάμενη αντίφαση μεταξύ των πολιτικών προβλημάτων και των θεσμικών εργαλείων.

Είμαστε πεπεισμένοι —όπως δήλωσε ο Σπινέλι στο προτεινόμενο μανιφέστο του 1957— ότι είναι

αναγκαίο να διατηρηθεί ένα σταθερό όραμα, το οποίο θα υλοποιηθεί, μεταξύ άλλων, με τη μορφή συγκεκριμένων δράσεων για την ίδρυση των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης, στο πλαίσιο μιας δύσκολης και προοδευτικής διαδικασίας για μια ολόκληρη γενιά. Οι λαοί της Ευρώπης δεν θα μπορέσουν να υλοποιήσουν αυτό το όραμα χωρίς την προοπτική ενός συντάγματος και μιας ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Αυτά τα δύο δεν είναι αυτοσκοποί, αλλά αποτελούν τα απαραίτητα εργαλεία για την υλοποίηση της πολιτικής της ευρωπαϊκής ενοποίησης με τις μεθόδους της ευρωπαϊκής δημοκρατίας.

Η Διάσκεψη για το Μέλλον της Ευρώπης έφερε σε επαφή τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τους πολίτες και την κοινωνία των πολιτών. Έχει θέσει τους πολίτες στο επίκεντρο των μεταρρυθμίσεων στην ΕΕ και έχει προσφέρει την ευκαιρία να εκπληρωθεί μια επί μακρόν ανεκπλήρωτη υπόσχεση —η πραγματική σύνδεση του ευρωπαϊκού δήμου με το ευρωπαϊκό εγχείρημα, που θα αποτελέσει τον πυρήνα κάθε ομοσπονδιακού εγχειρήματος παράλληλα με μια οργανωμένη κοινωνία των πολιτών. Η Διάσκεψη για το Μέλλον της Ευρώπης αποτέλεσε επίσης σημαντική ευκαιρία για την προώθηση του φεντεραλιστικού προγράμματος. Αυτή η συμμετοχική δημοκρατική προσπάθεια είναι πρωτοφανής στην ιστορία της Ευρώπης και τα συμπεράσματα της Διάσκεψης αποτελούν τη βάση για τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις που καλούνται να επιφέρουν στην ΕΕ τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη.

Η Ένωση Ευρωπαίων Φεντεραλιστών, το Διεθνές Ευρωπαϊκό Κίνημα και η Ομάδα Spinelli του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα αξιοποιήσουν αυτήν την ευκαιρία για να διασφαλίσουν, τουλάχιστον, την πλήρη αξιοποίηση της δυναμικής της Συνθήκης της Λισαβόνας, συμπεριλαμβανομένης της ενεργοποίησης των λεγόμενων ρητρών γέφυρας για την επέκταση της μεθόδου ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ωστόσο, θα επιδιώξουμε μια Συνέλευση που θα υπερβαίνει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου ενός σχεδίου συνταγματικού συμφώνου ομοσπονδιακού χαρακτήρα. Στο κάλεσμα *Our Federal Europe: Sovereign and Democratic* (Η ομοσπονδιακή Ευρώπη μας: Κυρίαρχη και Δημοκρατική) της 9ης Μαΐου 2021, το οποίο υπέγραψαν περισσότερες από 500 προσωπικότητες της Ευρώπης, αποτυπώνονται οι βασικές γραμμές δράσης. Ο χάρτης πορείας περιλαμβάνει τη σύγκληση Συνέλευσης για τη σύνταξη της νέας συνταγματικής συνθήκης αμέσως μετά την ολοκλήρωση της Διάσκεψης και την έγκρισή της από Διακυβερνητική Διάσκεψη πριν από τις εκλογές του 2024 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η συγκυρία αυτή αποτελεί μια ευκαιρία για να υποβληθεί ενδεχομένως το ομοσπονδιακό σύνταγμα σε λαϊκή κύρωση.

Η φεντεραλιστική στρατηγική βασίζεται στο αίτημα για σύνταγμα, διότι χωρίς αυτό οι πολίτες δεν είναι

κυρίαρχοι. Κατά τη διάρκεια του πολιτικού βίου του, ο Αλτιέρο Σπινέλι διατήρησε την ιδέα ότι το ευρωπαϊκό σύνταγμα ανήκει στους πολίτες («η κυριαρχία ανήκει στον λαό»), οι οποίοι θα μπορούσαν να εκχωρήσουν την «κυριότητα» αυτή στους εκπροσώπους τους με δημοκρατική και ευρωπαϊκή λογοδοσία. Το Σχέδιο Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σχέδιο Σπινέλι) που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 14 Φεβρουαρίου 1984 συνάδει με την ιδέα αυτή και βασίζεται στη μέθοδο της ηγεσίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε υποβάλει το τελικό κείμενο απευθείας για κύρωση στα εθνικά κοινοβούλια, κατόπιν διαβούλευσης μαζί τους, αποφεύγοντας τη διεξαγωγή διακυβερνητικής ή διπλωματικής διαπραγμάτευσης. Αυτή η κοινοβουλευτική τόλμη αποτελεί πηγή έμπνευσης και παρέχει έναν χάρτη πορείας, ανεξαρτήτως της πρότασης σύγκλησης Συνέλευσης, ιδίως στην περίπτωση άσκησης εθνικών βέτο κατά την ολοκλήρωση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Αντιλαμβανόμαστε επίσης ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να οδηγήσει στη δημιουργία μιας πληρέστερης ομοσπονδιακής ένωσης βασισμένης στη διαφοροποιημένη ολοκλήρωση.

Για τον σκοπό αυτόν, πρέπει να συγκροτήσουμε εκ νέου την Επιτροπή Δράσης για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης, η οποία δημιουργήθηκε αρχικά από τον Ζαν Μονέ το 1954, προκειμένου να συγκεντρώσει σχετικές προσωπικότητες από ολόκληρη την ήπειρο που επιθυμούν να υποστηρίξουν αυτόν τον στόχο μαζί με τα κινήματα βάσης και ευρύτερα κινήματα και το κοινοβουλευτικό δίκτυο. Ως εκ τούτου, δεσμευόμαστε να αναπτύξουμε περαιτέρω το πραγματικό πνεύμα του Μανιφέστου του Βεντοτένε για αλληλεγγύη, κοινωνική ισότητα και ειρήνη, ώστε να μπορέσουμε να διαμορφώσουμε το μέλλον για τους λαούς και με τους λαούς της Ευρώπης και του κόσμου. Γνωρίζουμε ότι το όραμα αυτό δεν θα υλοποιηθεί μονομιάς. Θα πρέπει να καθοδηγεί και να εμπνέει το θυμικό και τη λογική των ακτιβιστών και των πολιτών σε ολόκληρο τον πλανήτη. Έχουμε πορευτεί στον δρόμο που άνοιξαν ο Σπινέλι και ο Ρόσι το 1941, όμως πρέπει να προχωρήσουμε παραπέρα για να ολοκληρώσουμε τους στόχους που έχουν θέσει. Οι προσπάθειές μας για την εκπλήρωση της υπόσχεσης του Βεντοτένε θα πρέπει να είναι ανάλογες με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε και τη φιλοδοξία που απαιτείται για να τις ξεπεράσουμε, ώστε να χτίσουμε ένα δικαιότερο, πιο ειρηνικό, δίκαιο και δημοκρατικό σπίτι για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Νήσος Βεντοτένε, Δευτέρα 29 Αυγούστου 2022

Drafters & contributors

Domènec Ruiz Devesa
Member of the European Parliament (S&D), Board Member of the Spinelli Group, Vicepresident of the Union of European Federalists (UEF),

Guy Verhofstadt
Member of the European Parliament (Renew Europe), Co-founder and Board Member of the Spinelli Group, Co-chair of the Executive Board of the

Daniel Freund
Member of the European Parliament (Greens/EFA), President of the Spinelli Group, Vice President of the Greens/EFA group in the European Parliament,

Salvatore De Meo
Member of the European Parliament (EPP)

Pietro Bartolo
Member of the European Parliament (S&D), Member of the Spinelli Group

Alin Mituta
Member of the European Parliament (Renew Europe), Member of the Spinelli Group

Helmut Scholz
Member of the European Parliament (The Left), Board Member of the Spinelli Group

Fabio Massimo Castaldo
Member of the European Parliament (Non-Attached), Member of the Spinelli Group, Member of the Federal Committee of the Union of European Federalists (UEF)

Pier Virgilio Dastoli
President of the Italian Council of the European Movement, Former collaborator of Altiero Spinelli

Laura Maria Cinquini
Former Ambassador, citizen 's panel of the Conference on the Future of Europe

Paolo Acunzo
Member of the Federal Committee of the Union of European Federalists (UEF)

Nicola Vallinoto,
Member of the World Federalist Movement (WFM)

Tommaso Visone
*Associate Professor of History of Political
Doctrines, Member of the Movimento
Federalista Europeo (MFE)*

Antonio Longo
*Member of the Federal
Committee of the Movimento
Federalista Italiano (MFE), and
Director, the Ventotene
Lighthouse*

Jaap Hoeksma
*Philosopher of law, Director of
Euroknow*

Daniel Cohn-Bendit
*Writer, Former Member of the European
Parliament, Co-founder of the Spinelli
Group*

Enrique Barón Crespo
*Former President of the
European Parliament, Union of
Europeanists and Federalists
(UEF) Spain President*

Hans-Gert Pöttering
*Former President of the European
Parliament, President of the Board,
House of European History*

Luca Visentini
*Secretary General, European Trade Union
Confederation*

Danuta Hübner
*Member of the European
Parliament (EPP), Board
Member of the Spinelli Group*

Sophie in 't Veld
*Member of the European Parliament
(Renew Europe),
Member of the Spinelli Group*

Maite Pagazaurtundúa
*Member of the European Parliament
(Renew Europe), Member of the Spinelli
Group*

Pierre Larrouturou
*Member of the European
Parliament (S&D), Member of
the Spinelli Group*

Lucio Levi
*Former President of the Movimento
Federalista Europeo (MFE), Professor
of Political Science*

Francisco Aldecoa Luzárraga
*President of the Spanish Federal Council of
the European Movement, Professor of
International Relations*

Paolo Ponzano
*Author, University professor, and
Member, Movimento Federalista
Europeo (MFE)*

Guido Montani
*Former President of the Movimento
Federalista Europeo (MFE), Professor
of Political Economy*

Domenico Moro
*Member of the Federal Committee,
Movimento
Federalista Europeo (MFE)*

François Leray
*President of the Union of
European Federalists (UEF)
France*

Alberto Alemanno
Professor Jean Monnet, EU law

Carlos María Bru Purón
*Former Member of the European
Parliament*

Andreas Bummel
*Author, Co-founder and director
of Democracy Without Borders
and the International Campaign
for a*

Fernando Iglesias
*Co-President of the World Federalist
Movement, Member of Parliament,
Argentina*

*United Nations
Parliamentary Assembly*

Participating colleagues of the Spinelli Group & other supporters

*Brando Benifei
Member of the European
Parliament (S&D), Board Member
of the Spinelli Group, Vice-
President of the European
Movement International*

*Thijs Reuten
Member of the European
Parliament (S&D), Member of
the Spinelli Group*

*Jonás Fernández Álvarez
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*Dafni Gogou
Member of the Board Union of
European Federalists (UEF)*

*François Mennerat
Member of the Board Union of
European Federalists (UEF)*

*Giulia Iapichino
Doctorate researcher in Political
Science*

*Francesco Sanguined
Researcher and writer*

*Alejandra Oriola Almarcha
Member of the Young European
Federalists of Spain*

*Silvana Boccanfuso
Historian, Writer*

---

*Dimitrios Papadimoulis
Vice-President of the European
Parliament (The*

*Othmar Karas
Member of the European
parliament (EPP) and Vice-*

*Monica Frassoni
Former Member of the
European Parliament*

Left), Board Member of the Spinelli Group

President of the European Parliament, Member of the Spinelli Group

Former General Secretary Young European Federalists (JEF)

*Jo Leinen
Former Member of the European Parliament, Union of European Federalists (UEF) Honorary President, Former President of the European Movement International*

*Mercedes Bresso
Former member of the European Parliament Former President of the Union of European Federalists (UEF)*

*Andrew Duff
Former Member of the European Parliament, Former President of the Union of European Federalists (UEF), Former President of the Spinelli Group*

*Gabriele Bischoff
Member of the European Parliament (S&D), Board Member of the Spinelli Group*

*Pierluigi Castagnetti
Former Member of the European Parliament, Former Member of the Italian Parliament*

*Maria João Rodrigues
Former Member of the European Parliament, Former Vice-President of the S&D Group, President of the Foundation for European Progressive Studies*

*Pascal Durand
Member of the European Parliament (Renew Europe), Board Member of the Spinelli Group*

*Damian Boeselager
Member of the European Parliament (Greens/EFA), Board Member of the Spinelli Group*

*Katalin Cseh
Member of the European Parliament (Renew Europe), Board Member of the Spinelli Group*

*Gwendoline Delbos- Cornfield
Member of the European Parliament (Greens/EFA), Board Member of the Spinelli Group*

*Radan Kanev
Member of the European Parliament (EPP), Member of the Spinelli Group*

*Javier Moreno Sánchez
Member of the European Parliament (S&D), Member of the Spinelli Group*

*Eugenia Rodríguez Palop
Member of the European Parliament (The Left), Member of the Spinelli Group*

*Bernard Guetta
Member of the European Parliament (Renew Europe), Member of the Spinelli Group*

*Eider Gardiazabal Rubial
Member of the European Parliament (S&D) Member of the Spinelli Group*

*Ernest Urtasun
Member of the European Parliament (Greens/EFA), Member of the Spinelli Group*

*Sylvie Guillaume
Member of the European Parliament (S&D), Member of the Spinelli Group*

*Hilde Vautmans
Member of the European Parliament (Renew Europe), Member of the Spinelli Group*

*Niklas Nienass
Member of the European*

*Isabel García Muñoz
Member of the European*

*Olivier Chastel
Member of the European*

*Parliament (Greens/EFA), Member
of the Spinelli Group*

*Petras Auštrevicius
Member of the European Parliament
(Renew Europe), Member of the
Spinelli Group*

*Juan Fernando López Aguilar
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli
Group*

*Sandor Ronai
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli
Group*

*Estrella Dura
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli
Group*

*Ibán García del Blanco
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli
Group*

*Lina Gálvez Muñoz
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli
Group*

*Javier López
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli
Group*

Francesco Cerasani

*Parliament (S&D), Member of the
Spinelli Group*

*Klára Dobrev
Member of the European
Parliament (S&D), Member of the
Spinelli Group*

*Włodzimierz Cimoszewicz
Member of the European
Parliament (S&D), Member of the
Spinelli Group*

*Inmaculada Rodríguez Piñero
Member of the European
Parliament (S&D), Member of the
Spinelli Group*

*Giuliano Pisapia
Member of the European
Parliament (S&D), Member of the
Spinelli Group*

*Rene Repasi
Member of the European
Parliament (S&D)*

*Michele Ciavarini Azzi
President of the Union of
European Federalists (UEF)
Belgium*

*Alessandra Moretti Member of the
European Parliament (S&D),
Member of the Spinelli Group*

Carlos Carnero

*Parliament (Renew Europe),
Member of the Spinelli Group*

*Nacho Sánchez Amor
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*Cristina Maestre
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*Delara Burkhardt
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*Adriana Maldonado
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*Nicolás González Casares
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*Alícia Homs
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

*César Luena
Member of the European Parliament
(S&D), Member of the Spinelli Group*

Catherine Vielledent

*Member of the Partito Democratico
(PD) Executive
Board*

*Josep Lluís Salazar
Member of Federalistes d'Esquerres
(UEF) Catalunya*

*Pablo Faura
Former President of the Union of
Europeanist and Federalists (UEF)
Spain*

*Martina Ciai
Writer, Parliamentary Assistant at the
European Parliament*

*Rosa Perez Monclús
Parliamentary Assistant at the
European Parliament*

*Former Member of the European
Parliament*

*Montserrat Oliván
Member of Federalistes d'
Esquerres (UEF) Catalunya*

*Pilar Llorente
Former Vicepresident of the Union
of Europeanists and Federalists
(UEF) Spain*

Collaborators

*Eleonora Vasques
Journalist*

*Iria Campo Rey
Trainee at the European
Parliament*

*Group Europe (UEF)
Secretary General*

*Domenico Rossetti
Secretary General of the Union of
European Federalists (UEF), Belgium*

*Piero Graglia
Historian, Professor*

*Alejandro Peinado García
Parliamentary Assistant at the European
Parliament, Secretary General, Union of
Europeanists and Federalists (UEF)
Spain*

Witness

Silvia Costa

*Έκτακτη κυβερνητική εντεταλμένη για το σχέδιο
ανάπλασης της πρώην φυλακής της νήσου S.*

Stefano,

Former Member of the European Parliament

Carmine Caputo

*Δήμαρχος της νήσου
Βεντοτένε*

UEF France

The Ventotene Lighthouse

Η μετάφραση στα Ελληνικά ολοκληρώθηκε από την Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τον Μάρτιο του 2024, μετά από σχετική πρωτοβουλία των:

- **Δημήτρη Παπαδημούλη**, Αντιπροέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Μέλους του Εκτελεστικού Συμβουλίου του *Spinelli Group*, Ευρωβουλευτή, Πολιτική Ομάδα της Αριστεράς
- **Πέτρου Κόκκαλη**, Μέλους του *Spinelli Group*, Ευρωβουλευτή, Πολιτική Ομάδα των Πρασίνων
- **Νίκου Παπανδρέου**, Ευρωβουλευτή, Πολιτική Ομάδα των Σοσιαλιστών & Δημοκρατών

και αίτημα της **Ελληνικής Ένωσης για την Ομοσπονδία της Ευρώπης (ΕΕνΟΕ - UEF Greece) - Παράρτημα Βρυξελλών**

